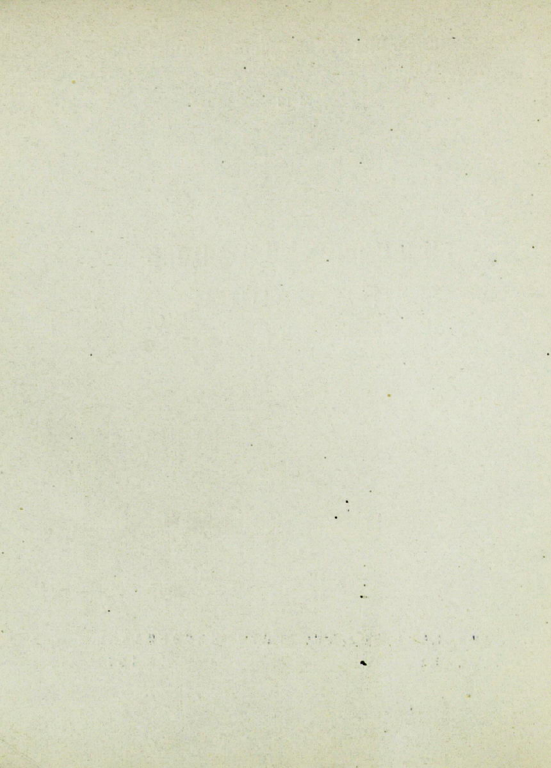

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅՄԱՏԱՆԻ ԱԿԱՆԱՎՈՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

№ 13

ԱՐԱՐԱՏ ՍԱՀԱԿԻ
ՂԱՐԻԲՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1971

АКАДЕМИЯ НАУК АРМЯНСКОЙ ССР
ВЫДАЮЩИЕСЯ УЧЕНЫЕ СОВЕТСКОЙ АРМЕНИИ
№ 13

АРАРАТ СААКОВИЧ ГАРИБЯН

Вступительная статья А. А. АБРААМЯНА
Библиография составлена Р. А. БАБАДЖАНЫ

ИЗДАТЕЛЬСТВО АН АРМЯНСКОЙ ССР
ЕРЕВАН 1971

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՊՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱՆԱՎՈՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ
№ 13

ԱՐԱՐԱՏ ՍԱՀԱԿԻ ՂԱՐԻԲՅԱՆ

Ներածականը Ա. Ա. ԱՐԱՀԱՄՅԱՆԻ
Մատենագիտությունը կազմել է Ռ. Ա. ԲԱՐԱՋԱՆՅԱՆԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1971

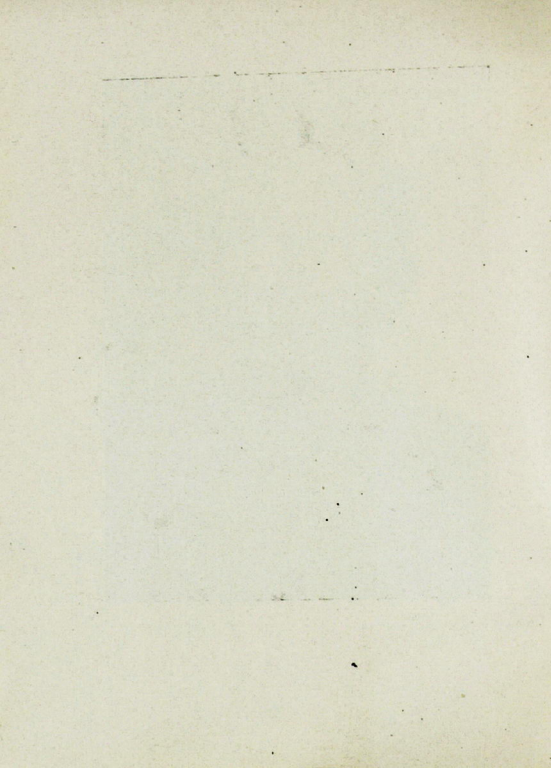
016:4

Ե-13

Պատասխանատու խմբագիր՝
Ա. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ

6—10—5

ԱԿԱԴԵՄԻԱՌՍ Ա. Ս. ՂԱՐԻՔՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻԹՎԵՐԸ

Արարատ Սահակի Ղարիբյանը ծնվել է 1899 թ. հունվարի 27-ին
Արտաշատի շրջանի Այգեղարդ (Դարդալու) գյուղում:

1915 թ. ավարտել է Երևանի պրոգիմնադիան:

1919 թ. ավարտել է Երևանի արական դիմնադիան:

1927 թ. ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի բանասի-
րական ֆակուլտետը:

1922—1928 թթ. աշխատել է Երևանի յոթնամյա և Արուսյանի անվան
երկրորդ աստիճանի դպրոցներում որպես ուսուցիչ:

1928 թ. ընդունվել է Երևանի պետական համալսարանի ասպիրան-
տուրան:

1929—1948 թթ. դասախոսել է Երևանի պետական համալսարանում:

1934 թ. մինչև օրս դասախոսում է Երևանի Խ. Արուսյանի անվան
հայկական մանկավարժական ին-տում:

1934—1937 թթ. դասախոսել է Թբիլիսիի հեռակա մանկավարժական
ին-տի հայկական բաժնում:

1935—1947 թթ. դասախոսել է Բաքվի լենինի անվան մանկավարժա-
կան ին-տի հայկական բաժնում:

1934—1954 թթ. դասախոսել է հայկական հեռակա մանկավարժական
ին-տում:

1934—1956 թթ. դասախոսել է Երևանի ռուսական մանկավարժական
ին-տում:

1934—1960 թթ. եղել է Երևանի Խ. Արուսյանի անվան հայկական
մանկավարժական ին-տի հայոց լեզվի ամբիոնի վարիչ:

- 1936—1948 թթ. դասախոսել է Լենինականի Նալբանդյանի անվան մանկավարժական ին-տում:
- 1937 թ. առաջինը Հայաստանում ստացել է բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան:
- 1940 թ. նույնպես առաջինը Հայաստանում ստացել է բանասիրական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան:
- 1940 թ. ստացել է պրոֆեսորի գիտական կոչում:
- 1944—1950 և 1956—1962 թթ. եղել է Հայկական ՍՍՀ գիտ. ակադ. լեզվի ին-տի դիրեկտոր:
- 1947 թ. ընտրվել է Հայկական ՍՍՀ գիտ. ակադ. թղթակից-անդամ:
- 1954 թ. ստացել է գիտության վաստակավոր դոկտի պատվավոր կոչում:
- 1955—1967 թթ. ղեկավարել է Հայկական ՍՍՀ գիտ. ակադ. լեզվի, գրականության և արվեստի ինստիտուտների գիտական աստիճաններ շնորհող միացյալ գիտական խորհուրդը:
- 1958—1961 թթ. և 1964 թ. մինչև օրս Հայկական ՍՍՀ գիտ. ակադ. հասարակական բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղարի տն-դակալ հասարակական կարգով:
- 1960 թ. ընտրվել է Հայկական ՍՍՀ գիտ. ակադ. իսկական անդամ:
- 1962 թ. մինչև օրս Հայկական ՍՍՀ գիտ. ակադ. գրադարանային խորհրդի նախագահ և ֆունդամենտալ գրադարանի դիրեկտոր:
- 1969 թ. պարգևատրվել է Աշխատանքային կարմիր դրոշի շքանշանով:

ԿՅԱՆՔԻ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ

Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս, գիտության վաստակավոր գործիչ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Սահակի Ղարիբյանը ծնվել է 1899 թ. հունվարի 27-ին Արտաշատի շրջանի Այգեղարզ (Դարդալու) գյուղում, հողագործի ընտանիքում:

1908 թվականից սովորել է ռուսական 5-դասյան դպրոցում, իսկ 1911 թվականից՝ Երևանի պրոգիմնադիայում: 1915 թվականին պրոգիմնադիան ավարտելուց հետո ընդունվել է Երևանի արական գիմնազիայի 5-րդ դասարանը: Գիմնազիան ավարտել է 1919 թվականին: 1923 թվականին ընդունվել է Երևանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետը, որն ավարտել է 1927 թվականին:

1922—1928 թվականներին աշխատել է Երևանի յոթնամյա և երկրորդ աստիճանի դպրոցներում որպես ուսուցիչ:

1928 թվականին ընդունվել է համալսարանի ասպիրանտուրան՝ հայոց լեզվի պատմության մասնագի-

տության գծով՝ աշակերտելով մեծ հայագետ Հ. Աճառ-
յանին:

Այնուհետև սկսվում է Ա. Ղարիբյանի լայն ու բեղմ-
նավոր գործունեությունը, որը հիմնականում ընթանում
է երեք ուղղությամբ՝ գիտա-մանկավարժական, գիտա-
կազմակերպչական և գիտահետազոտական:

1929 թվականից սկսել է դասախոսական աշխա-
տանքը պետական համալսարանում: 1934 թվականից
դասախոսել է հայկական մանկավարժական ինստիտու-
տում, ապա և՝ հեռակա, ուսական մանկավարժական
ինստիտուտներում: Դասախոսական աշխատանքի է
հրավիրվել նաև Հենինականի, Բաքվի, Թբիլիսիի բարձ-
րագույն դպրոցները: Երևանի պետական համալսարա-
նում նրա աշխատանքը շարունակվել է մինչև 1948 թվա-
կանը, ուսական մանկավարժական ինստիտուտում՝
մինչև 1956, հեռակայում՝ մինչև 1954 թվականը, իսկ
Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում
շարունակում է աշխատել մինչև օրս: Դասավանդել է
հայերենագիտության տարբեր բնագավառներին վերա-
բերող մի շարք առարկաներ՝ հայոց լեզվի պատմու-
թյուն, հայ բարբառագիտություն, հայերենի պատմա-
կան քերականություն, ինչպես նաև հայոց լեզվի դասա-
վանդման մեթոդիկա:

1934 թվականին կազմակերպել է հայկական ման-
կավարժական ինստիտուտի հայոց լեզվի ամբիոնը, որն
անընդմեջ ղեկավարել է մինչև 1960 թվականը:

Ա. Ղարիբյանը 1937 թվականին պաշտպանել է

թեկնածուական դիսերտացիա՝ «Հայերենի հոգնակի նշանակող մասնիկները և նրանց լեզվաբանական նշանակութունը» թեմայով և ստացել բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճան՝ այդ գծով առաջինը լինելով Հայաստանում: Մի քանի տարի անց՝ 1940 թվականին, պաշտպանում է դոկտորական դիսերտացիա՝ «Հայերենի «ս» ճյուղի բարբառները» (նույնպես առաջինը հանրապետությունում): Շուտով նրան շնորհվում է պրոֆեսորի գիտական կոչում:

Ա. Ղարիբյանը մեծ ջանքեր է գործադրում Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի համակարգում լեզվի ինստիտուտ կազմակերպելու ուղղությամբ: 1944 թվականին լեզվի և գրականության ինստիտուտի լեզվի բաժնի բաղայի վրա հիմնվում է ինստիտուտը, որի առաջին դիրեկտորը դառնում է Ա. Ղարիբյանը: Այստեղ նա պաշտոնավարում է մինչև 1950 թվականը, ապա նույն պաշտոնով աշխատում է 1956—1962 թվականներին:

1947 թվականին Ա. Ղարիբյանն ընտրվում է Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ, 1960 թվականին՝ իսկական անդամ, 1954 թվականին նրան շնորհվում է Հայկական ՍՍՀ գիտության վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում: Մի շարք տարիներ նա հասարակական կարգով աշխատել է որպես ակադեմիայի հասարակական բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղարի տեղակալ: 12 տարի ղեկավարել է լեզվի, գրականության և արվեստի գիտական աստի-

ճաններ շնորհող միացյալ խորհուրդը: Այժմ գլխավորում է ակադեմիայի նախագահությանը կից գրադարանային խորհուրդը, ինչպես և գրադարանային ցանցը:

Այս բոլոր բնագավառներում էլ Ա. Ղարիբյանը ներդրել է իր անսպառ եռանդը և ստեղծել հարուստ ու գնահատելի վաստակ: Հաղարավոր երիտասարդներ են լսել նրա դասախոսությունները, ձեռք բերել գիտելիքների համապատասխան պաշար ու նվիրվել ժողովրդական կրթության շնորհակալ գործին: Նրա ղեկավարությամբ մի քանի տասնյակ ասպիրանտներ հաջողությամբ պաշտպանել են թեկնածուական դիսերտացիաներ, իսկ նրանցից մի քանիսն արդեն գիտության դոկտորներ են: Նրանք հաջողությամբ աշխատում են հանրապետության բարձրագույն դպրոցներում ու գիտահետազոտական հաստատություններում:

Ա. Ղարիբյանը գիտական շատ ձեռնարկումների կազմակերպիչ է: Նրա եռանդագին ջանքերով Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում սկսվեցին ու իրագործվեցին հայ նոր գրականության դասական և ժամանակակից ներկայացուցիչների լավագույն երկերի քարտադրման աշխատանքները՝ ժամանակակից հայ գրական լեզվի բառապաշարն ուսումնասիրելու և միջին ու ակադեմիական բացատրական բառարաններ ստեղծելու նպատակով: Բավականաչափ հարուստ քարտարանի հիման վրա կազմվեց ժամանակակից հայերենի բացատրական բառահատոր բառարանը, սկսվեց և հաջողու-

թյամբ գլուխ բերվեց ռուս-հայերեն քառահատոր մեծ բառարանի աշխատանքը, հրատարակվեցին գիտական աշխատությունների ժողովածուներ, մենագրություններ և այլն։ Նրա տեսադաշտից դուրս չմնաց նաև հին հայերենը։ Գրարարի բառապաշարի ու քերականական կառուցվածքի ուսումնասիրության նկատառումով Ա. Ղարիբյանը նախաձեռնեց հայ հին մատենագրության հիմնական նմուշների քարտագրումը և մշակումը։ Այդ կարևոր աշխատանքը, որ սկսվել էր Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում, այժմ շարունակվում է ակադեմիայի գրադարանին կից քարտարանում, որի հիմնադիրն ու գիտական ղեկավարը նույնպես Ա. Ղարիբյանն է։

Լայն են հայագետ-լեզվաբան Ա. Ղարիբյանի գիտական հետաքրքրությունների սահմանները, որոնք ընդգրկում են հայերենի բարբառները, հայոց լեզվի պատմությունը, պատմական քերականությունը, գրաբարը, ժամանակակից հայերենը և այլն։

Առանձնապես նշանակալից է Ա. Ղարիբյանի հետազոտական աշխատանքը հայ բարբառների բնութագրման, նրանց կառուցվածքային իրողությունների վերհանման, տեսական լուսաբանման, գիտական արժեքավորման ու ընդհանրացումների ուղղությամբ։ Ա. Ղարիբյանը մի կողմից նկարագրել ու գիտության համար հայտնի է դարձրել բարբառները, իսկ մյուս կողմից քննել բարբառագիտության հետ անմիջապես կապ ունե-

ցող տեսական կարևոր հարցեր: Հայտնաբերել ու նկարագրել է 15 բարբառ, 6 ենթաբարբառ էլ առաջարկել է ճանաչել որպես ինքնուրույն բարբառներ: Բարբառագիտության բնագավառում նրա առաջ քաշած ու մշակած հիմնական դրույթների առանցքն են կազմում հայ բարբառների գիտական դասակարգման, բարբառային կարևոր փաստերը մի կողմից հայոց լեզվի պատմության, մյուս կողմից պատմահամեմատական լեզվաբանության որոշ կնճռոտ հարցերի լուսաբանմանը ծառայեցնելու խնդիրները: Իր հավաքած և հետազոտած բարբառային հարուստ ու արժեքավոր նյութի հիման վրա նա գիտականորեն ու համոզկերությամբ ապացուցել է բարբառների մի քանի ինքնուրույն ճյուղերի («ս», «կա», «հա» և այլն) գոյությունը: Առաջարկել է հայ բարբառների հնչյունական դասակարգումը: Նախ լրացրել և ապա վերանայել է ձևաբանական դասակարգումը՝ ընդունելով դերբայավոր, մասնիկավոր և գրաբարատիպ խմբեր՝ առաջին երկուսը համապատասխան ճյուղերով (նման դասակարգում որոշ տարբերություններով բոլորովին անկախ կատարել է նաև պրոֆ. է. Աղայանը):

Ա. Ղարիբջանի գրչին են պատկանում բարբառագիտական բաղմաթիվ աշխատություններ՝ մենագրություններ, ձեռնարկներ, հոդվածներ և այլն:

1939 թվականին հրատարակվեց Ա. Ղարիբջանի «Հայերեն բարբառների մի նոր ճյուղ» ուսումնասիրու-

թյունը, որով հեղինակը գիտականորեն հաստատում էր բարբառների «ս» ճյուղի գոյությունը: Այսպիսով, մինչ այդ, ըստ Հ. Աճառյանի կատարած դասակարգման գիտության մեջ ճանաչված երեք ճյուղերի վրա («ու», «կը», «էլ» (էս) ավելացավ շորրորդ ճյուղը: Դա տարիների հետազոտական աշխատանքի արդյունքն էր, որն ինքնին մի կողմից գալիս էր ընդգծելու գիտությանը մի քանի տասնամյակ հայտնի ձևաբանական դասակարգման հիմունքների ճշտությունը, իսկ մյուս կողմից ընդլայնում էր հայ բարբառագիտական այնքան անհրաժեշտ գրականությունը: Աշխատության ներածական մասում հեղինակը ընդհանուր գծերով ներկայացնում է հայ բարբառների դասակարգման պատկերը, ապա անցնում բայի սահմանական հղանակի ներկա ժամանակի կազմությանը և հիմնական իմաստին: Նա մատնացույց է անում անկատար դերբայով (տարբեր կազմություն ու ձևավորում ունեցող) և օժանդակ բայով կազմվող ներկա ժամանակի ամենասերտ կապը ներգոյական հոլովի հետ, նշում է, թե ինչպես հին հայերենի երբեմնի նախդրավոր արտահայտությունները, որ ներգոյականի հոլովական իմաստ էին արտահայտում, հետագայում նախդիրների կորուստով ու օժանդակ բայի հարադրումով հիմք են դարձել բայի ժամանակային ձևերի կազմության համար: Այսպիսի ուղիով է ընթացել նաև ներկայացվող «ս» ճյուղի բարբառների համապատասխան ժամանակի կազմում հանդես եկող դերբայը, որը, սա-

կայն, նկարագրվող բոլոր բարբառների մեջ տառացիորեն նույն պատկերը չունի: Նրա մեջ տեղի են ունեցել որոշ ձևափոխություններ, բայց քանի որ պահպանվել է դերբայի երբեմնի ամբողջական մասնիկի և հնչյունը այդ բոլոր բարբառների մեջ (մասնակի բացառությամբ), ուստի դա հիմք է ընդունվում տվյալ ճյուղի ընդհանուր անվանման համար: Դերբայը ըստ բարբառների ներկայանում է հետևյալ պատկերով՝ Արդվին—մընալիս, Շաղախ—մնայս, Կարճևան—մնայ (մնաս), Մեղրի—մնաս (էջ 29): Հեղինակը ճիշտ է նկատում, որ դերբայի լրիվ ու ավելի նախնական ձևը պահպանել է Արդվինի բարբառը (հետագա տարիների ուսումնասիրությունների շնորհիվ երևան են հանվում նաև համանման ուրիշ փաստեր): Ա. Ղարիբյանն այնուհետև մի քանի կետերով ցույց է տալիս մյուս բնորոշ կողմերը, որոնցով այդ ճյուղի բարբառները կառուցվածքային ընդհանրություններ ունեն՝ կաղմելով մի խումբ կամ ճյուղ: Միաժամանակ նշվում է, որ այդ ճյուղի բարբառները, շրջման մեջ լինելով այլ բարբառների հետ, ենթարկվել են նրանց ազդեցությանը: Այսպես. Հադրութի և Շաղախի բարբառներն ուժեղ չափով ազդվել են Ղարաբաղի բարբառից, Մեղրու և Կարճևանի բարբառները՝ Ագուլիսի բարբառից, մասամբ նաև Ղարաբաղի բարբառից, Ուրմիայի բարբառը՝ Խոյի և Վանի բարբառներից, Արդվինի բարբառը՝ Թբիլիսիի, Կարնո և քիչ չափով Տրապիզոնի բարբառներից (էջ 30): Սակայն, այդուհանդերձ, դրանք

շին կորցրել իրենց դեմքը և պահպանվել են որպես ինքնուրույն բարբառներ: Այս տեսանկյունից էլ հեղինակն անցնում է իր ուսումնասիրության նյութ հանդիսացող բարբառների գիտական նկարագրությանը՝ առանձին-առանձին: Յուրաքանչյուր բարբառի նկարագիրը տրվում է հնչյունական համակարգի, հոլովման ու խոնարհման անհատահատկությունների հաշվառումով: Բարբառի բնութագրումից հետո տրվում են բարբառային մի քանի նմուշներ: Այդպիսով ընթերցողին հնարավորություն է ընձեռվում ամփոփ պատկերացում կազմելու համապատասխան բարբառների մասին: Անշուշտ, հետաքրքրական են նաև բարբառային համադրական բառացանկերը (առանց Շաղախի բարբառի), որոնք բերված են գրարարի բառացանկի հանդիպադրումով (էջ 152—187): Կարևոր են նույնպես հոլովման և խոնարհման համադրական աղյուսակները, որոնք կցված են աշխատությանը: Այս բոլոր նյութերը՝ նմուշները, բառացանկերն ու աղյուսակները, գումարվելով նկարագրություններին, ընթերցողին համոզում են, որ հայերենում իրոք գոյություն ունի բարբառների մի այդպիսի ուրույն ճյուղ, որը պիտի արժանանա գիտական համընդհանուր ճանաչման: Եվ արժանացավ:

Բարբառների ուսումնասիրության տեսակետից հետաքրքրություն ներկայացնող գործ է Ա. Ղարիբյանի «Հայերեն բարբառների դասակարգման խնդիրը» աշխատությունը: Հեղինակը, անդրադառնալով բարբառնե-

րի դասակարգման խնդրին ու գնահատելով ձևաբանական սկզբունքը, միաժամանակ առաջարկում է բարբառները դասակարգել մի այլ՝ հնչյունական սկզբունքով: Դա հիմնավորում է նրանով, որ հաճախ ձևաբանորեն մի ճյուղի մեջ մտնող բարբառներն ունենում են հնչյունական կազմի զգալի տարբերություններ և, ընդհակառակն, ձևաբանորեն տարբեր ճյուղերի որոշ բարբառներ էլ երբեմն ունենում են հնչյունական կողմի ընդհանրություններ: Այդպիսով բարբառների ճանաչման տեսակետից լրացման կարիք է զգացվում: Հետևաբար, ըստ հեղինակի, հնչյունական դասակարգումը պիտի դառնար բարբառների գիտական ճանաչման լրացուցիչ միջոց:

Այդպիսի դասակարգում կատարելիս Ա. Ղարիբյանը հիմք է ընդունում բարբառների պայթական և պայթա-շփական (դրանք նա միավորում է «պայթական» ընդհանուր հասկացության մեջ) բաղաձայնների համակարգի առկա դրությունը: Բարբառներին հատուկ բաղաձայնական այդպիսի համակարգերի յուրահատկություններն ու փոփոխությունները բնութագրելու համար նա ելակետ է ընդունում գրաբարի բաղաձայնական հոսատիճան համակարգը (բ, պ, փ, դ, տ, թ, ձ, ծ, ց, ջ, ճ, լ, գ, կ, ք): Այդ համակարգի համեմատությամբ եղած տարբերությունները ներկայացվում են որպես տեղաշարժ և տեղաշարժ-տեղափոխություն: Ըստ այդմ՝ մատնացույց են արվում երկու տեղաշարժեր, մեկ տեղաշարժ-տեղափոխություն և ապա՝ անտեղաշարժություն: Այդ-

սլիսով գիտությանը ժամանակին հայտնի բարբառները բաժանվում են հետևյալ խմբերի՝ ա. բաղաձայնական համակարգի առաջին տեղաշարժի կամ երկաստիճան ձայնեղադուրկ բարբառներ (Աստրախանի, Շամախու, Ղարաբաղի, Հադրութի, Շաղախի, Մարաղայի, Ուրմիայի, Խոյի, Վանի, Մոկսի), բ. բաղաձայնական համակարգի երկրորդ տեղաշարժի բարբառներ, որոնց մեջ մտնում են երկաստիճան խլաղուրկ (Պոլսի, Եվդոկիայի. Նոր Նախիջևանի, Տրապիզոնի), եռաստիճան խլաղուրկ (Համշենի, Սյուրիայի, Ակնի, Արաբկիրի, Հաճնի, Շապին-Գարահիսարի, Խարբերդ-Երզնկայի, Սուլավայի), քառաստիճան բաղաձայնակսն համակարգ ունեցող (Կարնո, Մշո, Երևանի, Նոր Զուղայի) բարբառները, գ. տեղաշարժ-տեղափոխություն ունեցող բարբառների խումբ, որն իր մեջ ընդգրկում է երկաստիճան խլաղուրկ համակարգով (Տիգրանակերտի, Մալաթիայի, Ռոդոսթոյի, Նիկոմիդիայի) և միջին հայերենի տիպի բաղաձայնական համակարգով (Կիլիկիայի) բարբառները, դ. բառասկզբում համապատասխան բաղաձայնները չփոփոխած (անտեղաշարժ, եռաստիճան) բարբառներ (Թբիլիսիի, Մեղրու, Կարճևանի, Արդվինի)։

Ինչպես տեսնում ենք, բարբառների ծանոթ խմբավորումները մեծ չափով փոխվում են. քիչ չեն դեպքերը, երբ ձևաբանական հիմունքով խմբավորված բարբառներն իրենց խմբերից տեղափոխվում են ուրիշ խմբերի մեջ. հաճախ մի խմբի մեջ ներկայանում են ձևաբանական տարբեր ճյուղերի բարբառներ։

Այնուհետև հրատարակվեցին Ա. Ղարիբյանի բարբառագիտության բուհական ձեռնարկները՝ «Համառոտություն հայ բարբառագիտության» (1941 թ.), «Հայ բարբառագիտություն» (1947 թ.), որոնք կարևոր դեր կատարեցին բարբառագիտության բարձրագույն դասընթացի ստեղծման գործում: Ասլա նաև լույս տեսան այլ աշխատություններ՝ «Հայ բարբառների դասակարգման հարցի շուրջը» (1952 թ.), «Новооткрытый диалект армянского языка» (1953 թ.): Հեղինակի այդ բոլոր տարիների բարբառագիտական աշխատանքի հանրագումարը եղավ «Հայ բարբառագիտություն» ծավալուն գիրքը (1953 թ.), որտեղ, իհարկե, միաժամանակ ներկայացված են ընդհանրապես հայ բարբառագիտության ձեռք բերած հիմնական նվաճումները: Գրքի «Ներածություն հայ բարբառագիտության» բաժնում քննարկված են մի շարք տեսական ու գործնական հարցեր, որոնք կարևոր են բարբառային որոշակի նյութի ուսումնասիրության ու բարբառների բնութագրման տեսակետից: Այստեղ նախ համառոտ տեղեկություններ են տրվում հայ բարբառագիտության պատմությունից, ապա բերվում են բարբառագիտական մի շարք կանոններ, որոնք ծառայում են իբրև բանալի՝ գրքում տրված բարբառային նյութի ճիշտ ընթերցման, բարբառներին յուրահատուկ հնչյունների մասին պատշաճ գաղափար կազմելու, ինչպես նաև նպաստում են բարբառագիտական միասնական տառադարձության մշակման գործին:

Առանձին հատվածներով տրված են բարբառների ձևաբանական ու հնչյունական դասակարգումները: Զգալապես վերանայված է ձևաբանական դասակարգումը: Բարբառների մինչ այդ ընդունված չորս ճյուղերի մեջ, նորակարագրված բարբառների հաշվառումով, կատարված են համալրումներ, ընդունված են նոր ճյուղեր, ապանակ կատարված է այդ բոլոր ճյուղերի խմբավորում: Ժամանակին գիտությանը հայտնի դարձված (մի մասը՝ հենց հեղինակի ջանքերով) 51 բարբառները ներկայացված են ութ ճյուղերով: Այսպես. «ում» ճյուղ— թվով 7 բարբառ (Արարատյան, Ղարաբաղի, Շամախու, Աստրախանի, Նոր Զուղայի, Ագուլիսի, Թավրիզ-Մոզդուկի), «ս» ճյուղ— 8 բարբառ (Ղարադաղի, Դզմարի, Արդվինի, Մեղրու, Կարճևանի, Հադրութի, Քեյլան-Շաղախի, Ուրմիայի), ըստ որում նշվում է, որ այս ճյուղի գրեթե բոլոր հիմնական գծերը պահպանում է Ղարադաղի բարբառը՝ լինելով «մայր» բարբառ այդ ճյուղի համար, «լ» ճյուղ— 2 բարբառ (Մարաղայի, Խոյի), «կը» ճյուղ— 24 բարբառ (Կարնո, Մշո, Տիգրանակերտի, Խարբերդ-Երզնկայի, Օրդուի, Նիկոմիդիայի, Եվդոկիայի, Շապին-Գարահիսարի, Մալաթիայի, Հաճնի, Զմյուռնիայի, Պոլսի, Ռոդոսթոյի, Նոր Նախիջևանի, Վանի, Դիադինի, Ոզմիի, Մոկսի, Տրապիզոնի, Համշենի, Սյուրիայի, Ակնի, Առտիալի, Սեբաստիայի), «կա» ճյուղ— թվով 5 բարբառ (Ամասիայի, Զեյթունի, Բեյլանի, Սվեդիայի և Մարաշի), «հա» ճյուղ— 2 բարբառ (Քեսաբի, Արաբկիրի), գրաբա-

րակերպ — 1 բարբառ (Խոտրջուրի), միջճյուղային — 2 բարբառ (Արեշ-Հավարիքի և Թբիլիսիի):

Սակայն այսպիսով հարցը չի վերջանում: Այս ճյուղերն այնուհետև համախմբվում են դերբայավոր, մասնիկավոր և գրաբարատիպ խմբերի մեջ. դերբայավոր խմբի մեջ հաշվվում են «ում», «ս», «լ», մասնիկավորի մեջ՝ «կը», «կա», «հա» ճյուղերը, գրաբարատիպը մնում է մենակ: Բայց այս բաժանմամբ որևէ խմբի մեջ չեն զետեղվում միջճյուղային վերոհիշյալ երկու բարբառները:

Դասակարգման հարցերին հաջորդում են բարբառների գոյացման, պատմության ու տարածման հարցեր՝ կապված ժողովրդի պատմության հետ: Շոշափվում են բարբառի ու ենթաբարբառի սահմանագծման խնդիրները. համապատասխան հատկանիշների հիման վրա առաջարկվում է մի քանի ենթաբարբառ համարվածները ճանաչել որպես ինքնուրույն բարբառներ:

Մի ամբողջ բաժին է հատկացված հայերեն բարբառների համեմատական ուսումնասիրությանը (էջ 107—214): Այստեղ նկատի են առնված հնչյունաբանությունն ու ձևաբանությունը: Համեմատական քննության են ենթարկվում ձայնավոր ու բաղաձայն հնչյունները, հոլովման ու խոնարհման համակարգերը:

Վերջին բաժինը, որ ամբողջ գրքի կեսից ավելին է (էջ 215—457), նվիրված է առանձին ճյուղերի քննության: Յուրաքանչյուր ճյուղի ընդհանուր քննությանը հետո նկարագրվում են այդ ճյուղին պատ-

կանոդ առավել բնորոշ բարբառներ (հեղինակի ընտրությամբ), բերվում են բարբառային նմուշներ և այլն:

1958 թվականին լույս տեսած «Հայերենի նորահայտ բարբառների մի նոր խումբ» գրքում հեղինակը ամփոփ կերպով քննում ու բնորոշում է երեք բարբառ՝ Արամոյի, Քարուսիի և Եղեսիայի:

Դեռ 1953 թվականին Ա. Ղարիբյանն այն միտքն է հայտնում, որ հայերենի որոշ բարբառների մեջ հանդես եկող շնչեղ ձայնեղ բաղաձայնները կապված են հնդեվրոպական հիմք լեզվի նման բաղաձայնների հետ: Այսպիսով նա փաստորեն վերանայում էր իր իսկ կատարած հնչյունական դասակարգման որոշ դրույթներ: Հետագայում հրատարակած մի քանի հոդվածներում նա որոշակիորեն առաջ քաշեց այն տեսակետը, թե շնչեղ ձայնեղների առկայությունը, որ առաջ է բերում պայթական ու պայթա-շփական բաղաձայնների քառաստիճան համակարգ, ոչ թե տեղաշարժի արդյունք է, այլ այդպես ժառանգված է հիմք լեզվից, ուստի բաղաձայնական համակարգի այդպիսի վիճակը, ըստ հեղինակի, ավելի հին է, քան գրաբարյանը:

Այդ հարցադրումը շատ մտքեր շարժեց: Բանավե՛սկավեց՝ «Պատմա-բանասիրական հանդես»-ի էջերում, որը շուտով տեղափոխվեց «Вопросы языкознания» միութենական գիտական պարբերականը (1959—1961 թթ.): Այդ բանավեճին մասնակցեցին թե՛ սովետական և թե՛ արտասահմանյան դիտնականներ: Եղան թեր և դեմ կարծիքներ: Դա առիթ ծառայեց քարձրացնե-

լու և վերարժարժեցի ու պատմահամեմատական հնչյունաբանություն հետ կապված որոշ հարցեր: Պետք է նշել, որ հայերենի հետ առնչվող այդ բնույթի բանավեճը անախրենթաց էր և շատ օգտակար գիտություն համար:

Հայոց լեզվի պատմությանն ու պատմական քերականությանն են նվիրված մի շարք աշխատություններ: Ա. Ղարիբյանն այս բնագավառը թևակոխել է ուսանողների համար կազմված առաջադրություններով և հայոց լեզվի հոգնակիակերտ ձևույթների ուսումնասիրությանը: 1935 թվականին լույս տեսավ «Հայերենի հոգնակի նշանակող մասնիկները և նրանց լեզվաբանական արժեքը» աշխատությունը, որտեղ հեղինակը ի մի է բերել ու քննել գրաբարի, միջին հայերենի, բարբառների և աշխարհաբարի համապատասխան ձևույթները՝ հանգամանորեն կանգ առնելով դրանց կատարած դերի և կրած պատմական փոփոխությունների վրա: Հեղինակը կանգնած է եղել այն տեսակետի վրա, թե թվով բավականաչափ շատ այդ մասնիկները գալիս են հայերենի կազմի մեջ մտած երբեմնի ցեղային ու այլ լեզուներից (սեփական նյութն էլ կարող էր բաղմազան լինել):

Դրան հաջորդեցին հայոց լեզվի պատմությանը վերաբերող գրքեր՝ «Հայոց լեզվի պատմության ներածություն» (1935 թ.), «Հայոց լեզվի պատմության ուսումնասիրության ներածություն» (1937 թ.), որոնց նպատակն էր ուրվագծորեն ներկայացնել հայոց լեզվի պատմությունը սկզբից մինչև հիշյալ ժամանակաշրջանը,

որոշել գրաբարի լեզվաբանական տիպոլոգիական բնույթը (ներքին և արտաքին թեքում), բարբառների և աշխարհարարի կցականությունը և այլն: Իր որոշ դրույթները ձևակերպելիս հեղինակը ելնում էր այդ ժամանակ մեղանում լեզվաբանության մեջ իշխող դիրք գրաված Ն. Յա. Մառի «Լեզվի նոր ուսմունք»-ից:

Այս բնագավառին են վերաբերում նաև հետազայում տպագրված այլ պշխատություններ. դրանցից են՝ «Ժողովրդական լեզվի մի հնագույն վկայության մասին» (1940 թ.), «К периодизации истории армянского литературного языка» (1948 թ.), «О системе армянского языка II века до нашей эры» (1952 թ.), «Հայերենի անվանական հոլովման զարգացման երկու ներքին օրենքները» (1955 թ.), «Об образовании армянского национального литературного языка» (1957 թ.):

Ա. Ղարիբյանը հոգւածներ է գրել նաև գրական լեզվի մշակման ու զարգացման գործում խոշոր գրողների ու գործիչների կատարած դերի վերաբերյալ: Հիշենք այդ բնույթի հետեյալ հոգւածները՝ «Մ. Նալբանդյանի լեզվաբանական և լեզվամշակման հայացքները» (1954 թ.), «Սաշատուր Աբովյանի տեղը հայ գրական լեզվի պատմության մեջ» (1957 թ.):

Ա. Ղարիբյանը զբաղվել է նաև ընդհանուր ու պատմահամեմատական լեզվաբանության հարցերով և հանդես է եկել ոչ քիչ հոգւածներով, ինչպես՝ Նիկողայոս Մառը և նրա «Լեզվի նոր ուսմունքը» (1939 թ.),

«Из сравнительной фонетики армянского и славянских языков» (1955 г.), «Индоевропейский консонантизм в отражении армянских диалектов» (1956 թ.), «Հայոց լեզվի դերն ու տեղը հնդեվրոպական լեզուների համակարգում» (1960 թ.) և այլն:

Զգալի է Ա. Ղարիբյանի ավանդը բառարանագրության ասպարեզում: Այստեղ նա հանդես է եկել ոչ միայն նախաձեռնողի ու կազմակերպչի, այլև հեղինակի, հեղինակակցի և խմբագրի դերով: Նրա հեղինակակցությամբ ու խմբագրությամբ կազմվել և հրատարակվել են ռուս-հայերեն և հայ-ռուսերեն բառարաններ: «Ռուս-հայերեն բառարանը», որ լույս է տեսել 1945 թ., պարունակում է շուրջ 28.000 բառ, «Հայ-ռուսերեն բառարանը»՝ նույն քանակի բառերի ընդգրկումով, լույս է տեսել 1947 թ. (հեղինակակիցներ՝ Ն. Տեր-Մինասյան, Մ. Գևորգյան), վերջինս լրացվել, ընդարձակվել ու վերահրատարակվել է 1960 թվականին, պարունակում է նախորդից շատ ավելի բառաքանակ (40.000):

Հայրենական պատերազմի ժամանակ հայ մարտիկներին օգնելու նպատակով հրատարակվեց (1941 թ.) «Ռուս-հայերեն ռազմական համառոտ բառարանը», հիսնական թվականներին իրականացվեց ռուս-հայերեն բառահատոր մեծ բառարանի հրատարակումը, որի 3-րդ և 4-րդ հատորների գլխավոր խմբագիրն էր Ա. Ղարիբյանը: Նա գլխավոր խմբագիրն է նաև ժամանակակից

հայերենի բացատրական բառարանի առաջին հատորի:

Գրագիտության ուսուցման մեջ կարևոր է դպրոցական ուղղագրական բառարանի դերը, որպիսին կազմել է Ա. Ղարիբյանը. դա, սկսած 1940 թվականից, լրացումներով ու բարեփոխումներով վերահրատարակվել է մի քանի անգամ (հետագայում՝ հեղինակակիցներով):

Բառարանագրության բնագավառում Ա. Ղարիբյանի խոշոր ներդրումներից է «Ռուս-հայերեն բառարանը» (մեկ ընդարձակ հատորով, 1968 թ.). դա հեղինակի մեկուկես տասնամյակի ընթացքում կատարած աշխատանքի արդյունքն է. պարունակում է մոտ 85.000 բառահոդված և 100.000 բառ ու դարձվածք: Ռուսերենի բառացանկն ընտրված ու ճշգրտված է հատկապես վերջին տասնամյակներում հրատարակված հարուստ բառարանների ընդգրկած բառամթերքի հիման վա:

Խիստ մեծ է Ա. Ղարիբյանի վաստակը դպրոցական դասագրքերի ու մեթոդական ձեռնարկների ստեղծման բնագավառում: Դպրոցին, աշակերտին և ուսուցչին օգնելու չափազանց կարևոր գործին Ա. Ղարիբյանը շատ լայն տեղ է հատկացրել իր ողջ գործունեության ընթացքում: Նրա գրած դասագրքերի մեջ կենտրոնական տեղ է գրավում միջնակարգ դպրոցի 5—6-րդ դասարանների հայոց լեզվի քերականության դասագիրքը, որը առաջին անգամ լույս տեսավ 1934 թվականին: Դպրոցի համար կայուն դասագրքեր ստեղծելու ճանապարհին արված սկզբնական քայլերից էր դա: Մայրենի լեզվի դպրոցական դասընթացից այս գիրքն ընդգրկում էր հնչյունաբա-

նությունը, բառակազմութիւնը, ուղղագրութիւնը և ձևաբանութիւնը: Իբրև նախագիտելիք և հիմնական նյութի ուսուցման հիմք ներկայացվում էր նաև պարզ նախադասութիւնը՝ գլխավոր անդամներով և լրացումներով: Տեսական նյութը և վարժութիւնները տրված էին անջատ (էջ 3—101 և 102—120): Հետագայում հրատարակվեց քերականական և ուղղագրական վարժութիւնների առանձին դասագիրք (1938 թ.), որը վերահրատարակվեց (1939 թ.), բայց ի վերջո նպատակահարմար համարվեց վարժութիւնները միահյուսել տեսական մասի հետ և համապատասխանորեն տալ բացատրութիւններին ու կանոններից հետո, և այդպես շարունակեցին լույս տեսնել մյուս հրատարակութիւնները: Այս դասագիրքը ժամանակի ընթացքում շարունակ փոփոխութիւնների ենթարկվեց, լրացվեց ու բարեփոխվեց. 30 տարում ունեցավ 25 վերահրատարակութիւն: Պետք է խոստովանել, որ այս դասագիրքը նշանակալից դեր կատարեց մեր դպրոցի կյանքում: Շատ սերունդներ նրանով մայրենի լեզու սովորեցին:

Ա. Ղարիբջանը հայոց լեզվի մի շարք դասագրքեր է գրել հայկական դպրոցի տարրական դասարանների, ինչպես նաև ոչ հայկական դպրոցների այլևայլ դասարանների համար: Այսպես. «Հայոց լեզու: Քերականութիւն և ուղղագրութիւն: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար», «Հայոց լեզու: Քերականութիւն և ուղղագրութիւն: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար» (Ս. Ղ. Ղա-

դարյանի հեղինակակցությամբ)։ Սրանք բազմիցս վերահրատարակվել են։ «Հայոց լեզվի դասագիրքը։ Քերականություն և ուղղագրություն։ ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 5—7-րդ դասարանների համար», «Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք։ ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 8—10-րդ դասարանների համար» և այլն։ Սրանք ևս մի շարք վերահրատարակություններ են ունեցել։

Բացի սրանցից, Ա. Ղարիբյանի գրչին են պատկանում հայոց լեզվի այլ ձեռնարկներ։ 1957 թվականին (Գ. Պարիսի հեղինակակցությամբ) լույս տեսավ «Հայոց լեզվի քերականության, ուղղագրության և կետադրության ուղեցույցը», որը գերազանցապես տեղեկատու բնույթ ունի. դա մի օժանդակ ձեռնարկ է հայոց լեզուն ուսումնասիրելու, նրա քերականական, ուղղագրական և կետադրական օրենքներով ու կանոններով առաջնորդվելու համար։

Թե՛ կադմությամբ ու բովանդակությամբ և թե՛ նպատակով արժեքավոր ու հետաքրքրական ձեռնարկ է ռուսերեն լեզվով շարադրված հայոց լեզվի ինքնուսույցը՝ «Краткий курс армянского языка. Пособие для самостоятельного изучения», որի 4-րդ հրատարակությունը (Ջ. Ղարիբյանի հեղինակակցությամբ) լույս տեսավ 1970 թվականին։ Ձեռնարկը նախատեսված է բոլոր նրանց համար, որոնք ռուսերեն գիտեն և կամենում են սովորել հայոց լեզուն։ Գիրքն այդ հնարավորությունը տալիս է. առավելապես գործնական բնույթ

ունի և ուսումնասիրողին հրամայում է ժամանակակից
գրական հայերենի ամենից բնորոշ առանձնահատկու-
թյունները: Ներածական մասում համառոտ ծանոթու-
թյուն է տրվում հայոց լեզվի բնույթի, անցյալի ու ներ-
կայի մասին, որն անհրաժեշտ է ուսումնասիրողին
տվյալ լեզվի տեղի ու դերի վերաբերյալ իրազեկ պա-
հելու առումով: Դրան հետևում է գործնական ուսուց-
ման մասը: Առանձին մասերով ներկայացված են ար-
տասանությունն ու գրությունը, բառակազմությունը,
ձևաբանությունը, շարահյուսությունը: Դրանք օժտված
են գործնական բազմաթիվ վարժություններով, բառա-
րանիկներով, գրուցարանային հոդվածներով: Տրված են
քերականական տերմինների հայ-ռուսերեն և ռուս-հա-
յերեն բառարանիկներ: Այս բոլոր դեպքերում քիչ դժ-
վարություններ չեն հաղթահարվել, որովհետև միշտ
անհրաժեշտ է եղել հայերենին բնորոշ երևույթները բա-
ցատրել այնպես, որ ռուսերեն իմացողը հայերենը սո-
վորի ոչ թե պատճենումով, այլ բնական դրությամբ:
Գրքին կցված է բավականաչափ ընդարձակ հայ-ռուսե-
րեն բառարան, որը պարունակում է գլխավորապես
ընդհանուր և հաճախակի գործածություն ունեցող շուրջ
10.000 բառ: Այս բառարանին նախորդում է մի բացա-
տրազիր, որտեղ բերվում են մի շարք կարևոր կանոն-
ներ, որոնց հիման վրա ուսումնասիրողը իր ձեռքի տակ
եղած բառերից կարող է կազմել ուրիշ բառեր:

Ա. Ղարիբյանը վաստակ ունի նաև ռուսաց լեզվի

ուսուցման մեջ: Բացի այն աշխատանքից, որ նա տարել է համապատասխան բառարանների ստեղծման ուղղությամբ, զբաղվել է նաև հայկական դպրոցների համար ուսաց լեզվի դասագրքեր կազմելու կարևոր գործով: Մկսած 1939 թվականից՝ լույս են տեսել այլ հեղինակների (Ռ. Մելքումյանի և Մ. Կարաբեշիշյանի) հեղինակակցությամբ նրա կազմած դասագրքերը: Դրանցից են՝ «Грамматика русского языка. Учебник для 8—9 классов армянских школ», «Русский язык. Учебник для 10-го класса армянских школ. Синтаксис» և այլն, որոնք նույնպես բաղմիցս վերահրատարակվել են: Այդ դասագրքերը քիչ դեր չեն կատարել հայկական դպրոցներում ուսաց լեզվի ուսուցման պատշաճ դրվածք ապահովելու խնդրում:

Ա. Ղարիբյանի գիտական գործունեության մեջ զուգահեռ մասնագիտություն է եղել հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկան, որով նա զբաղվել է մոտավորապես երեք տասնամյակ: Այս բնագավառին նվիրված են շատ հոդվածներ և մի քանի գրքեր:

1938 թվականին լույս տեսավ «Հայոց լեզվի մեթոդիկան»՝ որպես ուսումնական ձեռնարկ բարձրագույն դպրոցների ուսանողության և ուսուցչության համար: Դա հիմնականում ընդգրկում էր հայոց լեզվի քերականության և ուղղագրության մեթոդիկայի հարցերը: Դիրքը բաղկացած է երեք բաժիններից: Դրանք են՝ «Քերականության տեսուցումը տարրական դպրոցում» (էջ 19—78), «Հայոց լեզվի ուղղագրության հիմունքները և

ուսուցման մեթոդները» (էջ 81—131), «Քերականության ուսուցումը 5—7-րդ դասարաններում» (էջ 135—243): Վերջում բերված են հայոց լեզվի քերականության սխեմաներ, որոնք վերաբերում են այդ տարիներին դպրոցներում ընդունված քերականական համակարգերին, ինչպես նաև աշխարհաբարի քերականության պատմությանը:

Տարրական դպրոցի բաժինն սկսվում է նախադասության ուսուցումից: Այդ հեղինակը կանգ է առնում ժամանակին ծրագրով նախատեսված ձևաբանական որոշ հասկացությունների (ըստ տարբեր դասարանների), ինչպես նաև բառակազմության դասավանդման մեթոդիկայի վրա: Հաջորդ բաժնում տրվում է հայոց լեզվի ուղղագրության հիմունքների ընդհանուր պատկերը, ապա նշվում են ուսուցման ձևերն ու միջոցները: Խոսվում է տարբեր տեսակի սխալների ու նրանց վերացման ուղիների մասին: Որոշ տեղ է հատկացվում գրավորների տիպերին և սխալների սրբագրման ձևերին: Վերջին բաժնում, ըստ 5-րդ, 6-րդ, 7-րդ դասարաններում բաշխված ծրագրային նյութի, խոսվում է քերականության դասավանդման առանձնահատկությունների մասին: Վերջում տրվում է նախադասության վերլուծության նմուշ:

Այդ գիրքը, լինելով հեղինակի մեթոդական բնույթի առաջին ծավալուն աշխատությունը, զերծ չէր թերություններից և, անշուշտ, դրույթների ճշտման, ինչպես նաև լրացման ու այլ փոփոխությունների կարիք էր

դգում: Հեղիական այդ նկատառումներով հետագա տարիներին որոշ աշխատանք տարել է:

1940 թվականին լույս տեսավ «Մայրենի լեզվի մեթոդիկան», որի մի հիմնական բաժինը նվիրված էր դրաճանաչության, կարդալու ուսուցման, գրավոր ու բանավոր խոսքի դարգացման մեթոդիկային (էջ 5—160), իսկ մնացած մասն ընդգրկում էր ուղղագրության և քերականության ուսուցման մեթոդիկայի հարցերը (էջ 161—232):

1947 թվականին տպագրված «Հայոց լեզվի մեթոդիկա» մեծածավալ գիրքը իր մեջ ընդգրկում է նախորդ երկուսի պարունակած նյութը, սակայն շատ կողմերով տարբերվում է նրանցից. կատարված են շատ փոփոխություններ. որոշ դրույթներ վերանայված են, խորացված, արված են բաղմամբիվ լրացումներ, ավելացված են մի շարք նոր հատվածներ, կատարված են ծրագրային նյութի որոշ վերաբաշխումներ, առաջ են քաշված մեթոդական զանազան առաջարկներ և այլն:

Ուշագրավ է Ա. Ղարիբյանի «Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա» աշխատությունը (1954 թ.), որը այս բնագավառում հեղինակի կատարած աշխատանքի մթերոջացումն ու խորացումն է: Այստեղ ամենից առաջ կարևոր են համարվել լեզվի դասավանդման մեթոդիկայի ընդհանուր հարցերը: Դրանց մեջ էական տեղ է գրավում ուսուցողական աշխատանքի պլանավորման խնդիրը. սրա մեջ էլ նկատի է առնված ծրագրային նյութի քառորդային պլանավորումը, ինչպես նաև դասի

պլանավորումը: Բնութագրված են լեզվի դասերի տար-
 բեր տիպերը (նոր նյութի հաղորդման, ամփոփման,
 յուրացված գիտելիքների ամրապնդման, կրկնողու-
 թյան, հարցման և ստուգման, համակցված)։ տրված են
 աղափսիների պլանավորման կողմնորոշիչ օրինակներ։
 Տեղ է հատկացված ուսուցչի կենդանի խոսքի, զրույցի
 դերին և այլն։ Գրքի մեծ մասը վերաբերում է հնչյունա-
 բանության, ուղղագրության, բառակազմության և քե-
 րականության ուսուցման մեթոդիկային (էջ 78—420)։
 Այստեղ էլ, որպես կանոն, նախ բացատրվում են լեզվի
 կառուցվածքային համապատասխան իրողությունները
 և ապա ցույց են տրվում դրանց ուսուցման մեթոդները։
 Գրավոր և բանավոր խոսքին հատկացված բաժնում
 ուշադրության է արժանացված նաև ժամանակակից
 գրական հայերենի ուղղախոսությունը, նշված են բար-
 բառայնության դեմ պայքարելու միջոցները։ Հեղինակը,
 ելնելով այդ տարիների ուսումնական պլանից (ուր հա-
 յոց լեզվի ժամեր են տրվում նաև բարձր դասարաննե-
 րում), մի առանձին հատվածով կանգ է առել 8—10-րդ
 դասարաններում մայրենի լեզուն դասավանդելու մեթո-
 դիկայի առանձնահատուկ կողմերի վրա (էջ 510—536)։
 Զի մոռացված առարկայական հանձնաժողովի աշխա-
 տանքը։ Այստեղ ևս բերված են քերականական սխեմա-
 ներ։ Սա ևս ծառայել է որպես ձեռնարկ ուսուցիչների և
 ուսանողների համար։

Ինչպես տեսնում ենք, բեղմնավոր է եղել Ա. Ղա-
 րիբյանի գրիչը, խոշոր՝ գրավոր վաստակը։ Խոսքերով

այդ մասին, սակայն, չի կարելի ասել, թե նրա աշխատություններն անթերի են, ղերժ սխալներից: Այնտեղ կան և սխալներ ու թերություններ, գիտության այսօրվա դիրքերից անընդունելի դրույթներ, որոնց մասին ժամանակին արտահայտվել են և՛ ուրիշներ, և երբեմն էլ ինքը՝ հեղինակը:

Այժմ արդեն Ա. Ղարիբյանը հասել է պատկառելի տարիքի: Սակայն տարիները չեն նվազեցրել նրա ուժն ու հոանդը: Նա շարունակում է աշխատել իրեն հատուկ թափով ու ոգևորությամբ, և կասկած չկա, որ առաջիկայում հանդես կգա նորանոր գործերով:

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

1932

Ներածություն հայոց լեզվի պատմության: Առաջադրություն 1—7: [Ե., 1932—1933]:

Առաջադրություն 1—3: 100 էջ: (ՀՍԽՀ հեռակա ինդուստրիալ-ագրարային մանկավարժ. ին-տ):

Առաջադրություն 4—7: 143 էջ: (ՀՍԽՀ հեռակա մանկավարժ. ին-տ):

Ռուսաց լեզու: (Ա վարիանտ): Առաջադրություն 1 և 2: [Ե., 1932]: 25 էջ: (ՀՍԽՀ ինդուստրիալ-ագրարային մանկավարժ. ին-տ):

Պրոֆ. Արեգյանի լեզվաբանական «Տեսությունների» մասին:— Տեղեկագիր (Մարքսիզմ-լենինիզմի ին-տ), 1932, № 1, էջ 154—163:

1933

Ներածություն հայոց լեզվի պատմության: Առաջադրություն 1—7¹:

1934

Հայոց լեզվի քերականություն: Ձևաբանություն: Դասագիրք միջ-նակարգ դպրոցների համար: Հինգերորդ դասարան: Ե., Հայպետ-հրատ, 1934: 124 էջ:

¹ Տե՛ս 1932 թ.

Հայոց լեզվի մեթոդիկայի ուրվագիծ: Ե., 1935: 83 էջ: (ՀՍԽՀ մանկավարժ. ին-տի հեռակա սեկտոր): Ձեռագրի իրավունքով: Ապակետիպ:

Հայոց լեզվի պատմության ներածություն: Ե., Պետհրատ, 1935: 239 էջ: (ՀՍԽՀ հեռակա մանկավարժ. ին-տ):

Հայոց լեզվի ուղղագրության հիմունքները և ուսուցման մեթոդները: Ե., Պետհրատ, 1935: 55 էջ: (Մանկավարժ. և մանկարան. գիտահետազոտ. ին-տ):

Հայոց լեզվի քերականության դասադիրք: Հնչյունաբանություն: Քառագիտություն: Ձևաբանություն: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար: Ե., Պետհրատ, 1935: 190 էջ:

Նույնը 2-րդ վերամշակված հրատ.: 1937. 139 էջ:

Նույնը 3-րդ հրատ.: 1938. 139 էջ:

Նույնը 4-րդ հրատ.: 1939. 262 էջ:

Նույնը 5-րդ վերամշակված հրատ.: 1941: 297 էջ:

Նույնը 6-րդ հրատ.: 1945. 294 էջ:

Նույնը 7-րդ հրատ.: 1949. 317 էջ:

Նույնը 8-րդ հրատ.: 1950. 318 էջ:

Հայերենի հոգնակի նշանակող մասնիկները և նրանց լեզվաբանական արժեքը:— Աշխատություններ (ՀԽՍՀ փուլտուրայի պատմության ին-տ), հ. 1, 1935, էջ 85—104:

1936

Հայոց լեզվի քերականության սխեմաներ: Մեթոդական օժանդակություն հայոց լեզվի դասատուներին: Ե., Պետհրատ, 1936. [14 էջ]: (ՀԽՍՀ լուսժողովատ):

Գրաճանաչության ուսուցումը կոմբինացիոն մեթոդով (Նյութեր ուսուցչական խորհրդակցությունների համար):— Խորհրդ. դպրոց, 1936, 27 օգոստ.:

Գրավոր խոսքի ուսուցումը: (Օգնություն երիտասարդ ուսուցչին):— Խորհրդ. դպրոց, 1936, 29 հունվ.:

Նախադասության ուսուցումը երրորդ դասարանում:— Խորհրդ-
դպրոց, 1936, 2 սեպտ.:

Նախադասության ուսուցումը տարրական դպրոցում:— Խորհրդ-
մանկավարժ, 1936, № 5—6, էջ 52—62:

Խմբ. Շահբազյան Տ. Հայոց լեզվի շարահյուսություն: Ե., 1936.
IV, 100 էջ: (ՀԽՍՀ հեռակա մանկավարժ. տեխնիկում): Ձեռագիր
իրավունքով:

1937

Հայոց լեզվի պատմության ուսումնասիրության ներածություն:
Ե., 1937. 268 էջ: (ՀԽՍՀ ուսուցիչների որակավորման ին-տ: Հեռակա
ուսուցման գրադարան. 7):

Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասա-
րանների համար:

Բանավոր խոսքի ուսուցումը: Կարդալու ուսուցումը: Գրավոր խոս-
քի ուսուցումը:— Նյութեր ուսուցչական խորհրդակցությունների հա-
մար: Ե., Լուսպարբերատ, 1937, էջ 32—45:

Բանավոր խոսքի ուսուցումը: Կարդալու ուսուցումը:— Խորհրդ-
դպրոց, 1937, 21 օգոստ.:

Քերականության ավանդումը տարրական դպրոցում:— Խորհրդ-
դպրոց, 1937, 5 մարտի, 9 մարտի, 23 մարտի, 9 ապր., 14 ապր.,
18 ապր., 21 ապր., 24 ապր., 8 մայիսի, 9 մայիսի:

1938

Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Քերականության և ուղղագրության ու-
սուցումը: Ձեռնարկ բուհերի ուսանողության և ուսուցչության համար:
Ե., 1938. 249 էջ, 6 թ. սխեմա: (ՀԽՍՀ մանկավարժ. ին-տ):

¹ Տե՛ս 1935 թ.:

նույնը 2-րդ վերամշակված և լրացված հրատ.։ Հայոց լեզվի մեթոդիկա։ Ձեռնարկ ուսուցչության և ուսանողության համար։ Մաս 1—2։ Ե., Հայպետհրատ, 1947. 460 էջ։

Հայոց լեզվի բերականության դասագիրքը։ 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար¹։

Քերականության և ուղղագրության վարժությունների դասագիրք։ 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար։ Ե., Պետհրատ, 1938. 121 էջ։

Նույնը 2-րդ վերամշակված հրատ.։ 1939. 99 էջ։

Ինչպես աշխատել 5—7-րդ դասարանների հայոց լեզվի և գրական ընթերցանության դասագրքերով։— Խորհրդ. դպրոց, 1938, 16 օգոստ.։

Լեզվի ավանդման մասին։— Խորհրդ. դպրոց, 1938, 2 փետր.։ [Ստորագր.՝ Ղ. Ա.]։

Ն. Մառը և Նրա լեզվի նոր ուսմունքը։ (Մահվան 4-րդ տարեդարձի առթիվ)։— Խորհրդ. դպրոց, 1938, 21 դեկտ.։

1939

Գրական ընթերցանությունը 5—7-րդ դասարաններում։ Մեթոդական օգնություն ուսուցչին։ Ե., Լուսհրատ, 1939. 27 էջ։ (ՀեՍՀ լուսժողովմատ)։

Հայոց լեզվի բերականության դասագիրքը։ 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար²։

Հայոց լեզու քերականություն և ուղղագրություն։ Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար։ Ե., Պետհրատ, 1939. 50 էջ։

Նույնը 2-րդ հրատ.։ 1940. 50 էջ։

Նույնը 3-րդ վերամշակված հրատ.։ 1941. 61 էջ։

Նույնը 4-րդ հրատ.։ 1944. 61 էջ։

Նույնը 5-րդ վերամշակված հրատ.։ 1947. 82 էջ։

¹ Տե՛ս 1935 թ.։

² Տե՛ս 1935 թ.։

նույնը 6-րդ հրատ.: 1949. 82 էջ;
 նույնը 7-րդ լրացված հրատ.: 1950. 95 էջ;
 նույնը 8-րդ հրատ.: 1951. 111 էջ;
 նույնը 9-րդ հրատ.: 1952. 115 էջ;
 նույնը 10-րդ հրատ.: 1953. 112 էջ;
 նույնը 11-րդ վերամշակված հրատ.: 1954. 125 էջ;
 նույնը 12-րդ վերամշակված հրատ.: 1955. 118 էջ;
 նույնը 13-րդ հրատ.: Ե., Հայպետումանկհրատ, 1956. 119 էջ;
 Հայոց լեզու քերականություն և ուղղագրություն: Դասագիրք
 3-րդ դասարանի համար: Ե., Պետհրատ, 1939. 82 էջ: [Ս. Ղազարյա-
 նի հետ համատեղ]:

նույնը 2-րդ հրատ.: 1940. 82 էջ;
 նույնը 3-րդ վերամշակված հրատ.: 1941. 84 էջ;
 նույնը 4-րդ հրատ.: 1944. 80 էջ;
 նույնը 5-րդ հրատ.: 1947. 80 էջ;
 նույնը 6-րդ վերամշակված հրատ.: Հայոց լեզու քերականու-
 թյուն, ուղղագրություն և խոսքի դարգացում: Ե., Հայպետհրատ,
 1949. 123 էջ:

նույնը 7-րդ լրացված հրատ.: 1950. 140 էջ;
 նույնը 8-րդ հրատ.: 1951. 136 էջ;
 նույնը 9-րդ հրատ.: 1952. 136 էջ;
 նույնը 10-րդ հրատ.: 1953. 135 էջ;
 նույնը 11-րդ հրատ.: 1954. 125 էջ;
 նույնը 12-րդ հրատ.: Հայոց լեզվի դասագիրք: 3-րդ դասարանի
 համար: Ե., Հայպետհրատ, 1955. 108 էջ;
 նույնը 13-րդ հրատ.: Ե., Հայպետումանկհրատ, 1956. 120 էջ;
 նույնը 14-րդ հրատ.: 1957. 96 էջ;
 քերականության և ուղղագրության վարժությունների դասագիրք:
 5—6-րդ դասարանների համար:

¹ Տե՛ս 1938 թ.:

Գրաճանաչության մեթոդիկա:— Նյութեր ուսուցչական խորհրդակցությունների համար: 1-ին դասարան: Ե., Լուսինյան, 1939, էջ 3—41:

Հայերեն բարբառների մի նոր էջուղ:— Գիտական աշխատություններ (Երևան պետ. համալսարան), հ. 11, 1939, էջ 23—188: Ամփոփումը սուս. և ֆրանս. լեզուներով:

Նույնը առանձին հրատ.: Ե., 1940. 187 էջ, 4 ֆ. քարտեզ:

Նիկողայոս Մառը և նրա «Լեզվի նոր ուսման ճիշտ».— Խորհրդ. գրակ., 1939, № 2, էջ 157—171:

«Սանտյի Դավիթ» ժողովրդական վեպի լեզուն:— Սանտյի Դավիթ: Հորեկյանական ժողովածու՝ նվիրված էպոսի 1000-ամյակին: Ե., Արմֆանի հրատ., 1939, էջ 79—102:

Ուղղագրության ուսուցումը միջնակարգ դպրոցում: (Օգնություն հայոց լեզվի ուսուցիչներին):— Խորհրդ. Վրաստան, 1939, 12 հունվ.:

Грамматика русского языка. Учебник для 8—9-го классов армянских школ. Морфология. Е., Госиздат, 1939. 236 с. [Совместно с Р. Л. Мелкумянном и М. А. Каракешисян].

То же 2-е изд. Грамматика русского языка. Фонетика и морфология. Учебник для старших классов арм. сред. школы. Е., 1948. 282 с.

То же 3-е изд. Грамматика русского языка. Фонетика и морфология. Учебник для 8, 9 и 10-го классов арм. сред. школы. 1949. 282 с.

То же 4-е изд. Учебник русского языка. Для арм. сред. школы. Фонетика, морфология, орфография. Для 8-го и 9-го классов. 1951. 306 с.

То же 5-е изд. Учебник русского языка. Фонетика. Морфология. Орфография. Для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы. Е., Айпетрат, 1952. 306 с.

То же 6-е изд. Русский язык. Лексика, фонетика, морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы. 1953. 319 с.

То же 7-е изд. 1954. 312 с

То же 8-е изд. 1955. 309 с.

То же 9-е изд. 1956. 335 с.

Грамматика русского языка. Учебник для 9—10-го классов армянских школ. Синтаксис. Е., Армгиз, 1939. 179 с. [Совместно с Р. Л. Мелкумяном и М. А. Каракешиняном].

То же 2-е изд. Грамматика русского языка. Учебник для старших классов арм. сред. школы. Синтаксис. Е., Армгиз, 1948. 193 с.

То же 3-е изд. Грамматика русского языка. Синтаксис. Учебник для 8, 9 и 10-го классов арм. сред. школы. Е., Армгиз, 1950. 195 с.

То же 4-е изд. Учебник русского языка. Для 10-го класса арм. сред. школы. Синтаксис. Пунктуация. Е., Айпетрат, 1951. 191 с.

То же 5-е изд. 1952. 191 с.

То же 6-е изд. Русский язык. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы. Синтаксис. Е., Айпетрат, 1953. 189 с.

То же 7-е изд. Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы. Е., Айпетрат, 1954. 191 с.

То же 8-е изд. Е., Армгиз, 1955. 187 с.

То же 9-е изд. Е., Армучпедгиз, 1956. 196 с.

То же 10-е изд. 1957. 199 с.

То же 11-е изд. 1958. 199 с.

То же 12-е изд. 1959. 199 с.

1940

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար¹:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար²:

¹ ՏԵ՛ն 1939 թ.:

² ՏԵ՛ն 1939 թ.:

Մայրենի լեզվի մեթոդիկա: Ձեռնարկ ուսուցչության և բուհերի ուսանողության համար: Ե., Լուսհրատ, 1940. 234 էջ, 3 թ. սխեմա:

Ուղղագրական համառոտ բառարան: Տարրական, ոչ լրիվ միջնակարգ և միջնակարգ դպրոցների համար: Ե., Լուսհրատ, 1940. 103 էջ:

Քերականության ուսուցումը 3-րդ և 4-րդ դասարաններում: Ե., Լուսհրատ, 1940. 40 էջ: (ՀեՍՀ լուսժողովմատ: Ուսուցիչների կատարելագործման գիտամանկավարժ. ին-տ):

Ժողովրդական լեզվի մի հնազույն վկայության մասին: Տեղեկագիր (ԽՍՀՄ գիտ. ակադ. հայկական ֆիլիալ), 1940, № 4—5, էջ 81—87:

Հայ ժողովրդական լեզուների պատմությունից: Գիտական աշխատություններ (Երևանի հայկական մանկավարժ. ին-տ), հ. 1, 1940, էջ 5—27: Ամփոփումը ուսու. լեզվ.:

Նույնը առանձին հրատ.: Ե., 1940. 27 էջ:

Հայերեն բարբառների մի նոր ճյուղ:

Հայերենի ուղղագրության մասնակի բարեփոխությունը: Սովետ. Հայաստան, 1940, 7 սեպտ.:

Նույնը. — Սովետ. Վրաստան, 1940, 4 հոկտ.:

Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց գրերի գյուտը: (Մեր հայրենիքի պատմությունից): — Ավանդարդ, 1940, 27 ապր.:

Նույնը ուսու. լեզվ.: Месроп Маштоц и изобретение армянской письменности. (Из истории армянского народа). — Коммунист (Е.), 1940, 10 дек.

Ուղղագրության մասնակի բարեփոխության մասին: Նոր ընդունված տերմինների մասին: — Զոհատավար, 1940, № 10, էջ 35—38:

1941

Համառոտություն հայ բարբառագիտության: Ե., 1941. 374 էջ: (Երևանի պետ. համալսարան):

1 Տե՛ս 1939 թ.:

Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասա-
քանների համար1:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար2:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար3:

Ռուսաց լեզվի ուղղական ինքնուսույց: Հայ կարմիրբանակային-
ների համար: Ե., Հայպետհրատ, 1941. 92 էջ: [Պ. Աթայանի հետ
համատեղ]:

Հայերեն բարբառների դասակարգման խնդիրը:— Գիտական աշ-
խատություններ (Երևանի պետ. համալսարան), հ. 19, 1941, էջ 5—18:

Հայերենի բարբառները:— Սովետ. մանկավարժ, 1941, № 6,
էջ 75—89:

Հայոց լեզվի պատմության հիմնական էտապների մասին:— Սո-
վետ. մանկավարժ, 1941, № 4, էջ 82—89:

Մեսրոպ Մաշտոցը և հայերեն գրերի գյուտը:— Սովետ. Հայաս-
տան, 1941, 15 մայիսի:

Խ մ բ. Ռուս-հայերեն ուղղական համառոտ բառարան: Ե., Հայ-
պետհրատ, 1941. 312 էջ:

Месроп Маштоц и изобретение армянской письмен-
ности.— В кн.: Акад. наук СССР. Армянский филнал. Научный
сборник, посвященный 20-летию установления Советской
власти в Армении. Ереван, 1941, с. 125—146.

1943

Ակադ. Ն. Մառի պայքարը ռասայականության դեմ լեզվաբա-
նության մեջ:— Տեղեկագիր (ՍՍՌՄ դիտ. ազգ. հայկական ֆիլիալ),
հաս. գիտ., 1943, № 2, էջ 3—26: Ամփոփումը ռուս. լեզվ.:

1 Տե՛ս 1935 թ.:

2 Տե՛ս 1939 թ.:

3 Տե՛ս 1939 թ.:

Հայոց լեզվի ավանդման մասին:— Սովետ. Հայաստան, 1943,
21 հոկտեմբեր:

Խմբ. Ներսիսյան Գ. Բայի սեռի և կերպի ուսուցումը: Ե., 1943.
32 էջ: (ՀՍՍՌ Լժկ-ի դպրոցների ին-տ):

1944

Հայերենի ուղղագրական նոր բառարան: Ե., 1944 [չպկ. վրա՝
1945], 185 էջ:

Նույնը 2-րդ հրատ.: Ե., 1947 [չպկ. վրա՝ 1948]. 215 էջ:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար¹:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար²:

Մեթոդական ուղեցույց: Հայոց լեզվի և գրական ընթերցանու-
թյան մասին: (Դպրոցական գործի ղեկավարների համար): Ե., 1944.
29 էջ: (ՀՍՍՌ լուսժողովատ):

Ակադեմիկոս Ն. Մանուկ լեզվաբանական ուսմունքը: (Մահվան
10-ամյակի առթիվ):— Գրական թերթ, 1944, 31 դեկտեմբեր:

Краткий курс армянского языка. (На правах самоучи-
теля). Е., Армгиз, 1944. 233 с.

То же 2-е переработ. изд. Е., Армучпедгиз, 1958. 360 с.

То же 3-е изд. 1960. 370 с. (Совместно с Дж. А. Гар-
бян).

То же 4-е изд. Краткий курс армянского языка. (Пособие
для самостоятельного изучения). Е., «Луйс», 1970, 487 с.

1945

Բացատրական ընթերցանություն: (Մեթոդ. գիտողություններ):
Ե., 1945. 12 էջ: (ՀՍՍՌ լուսժողովատ: Դպրոցների գիտահետազոտ.
ին-տ): Ապակետիպ.

¹ ՏԵՍ 1939 թ.:

² ՏԵՍ 1939 թ.:

Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասա-
բանների համար¹:

Նյութեր հայ բարբառագիտությունից: Ե., 1945. 83 էջ: (ՀՍՍՌ
հեռակա մանկավարժ. ին-տ): Ձեռագրի իրավունքով:

Նյութեր հայոց լեզվի պատմությունից: Ե., 1945. 71 էջ: (ՀՍՍՌ
հեռակա մանկավարժ. ին-տ): Ձեռագրի իրավունքով:

Ռուս-հայերեն բառարան: Պարունակում է բանավոր խոսքի և
գրականության մեջ ամենից հաճախ գործածվող 28.000 բառ: Ե.,
ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1945. 528 էջ: (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Մառի անվան
լեզվի ին-տ): [Կազմ. և խմբ. Ա. Ս. Ղարիբյան, Ե. Գ. Տեր-Մինաս-
յան և Մ. Ա. Գևորգյան]:

Այբուբենի կարգը հաստատելու մասին: Երկտեսակ գրություն
ունեցող բառերի ուղղագրությունը. (Որոշում 5): Երկտեսակ գրու-
թյուն ունեցող բառերի ուղղագրությունը. (Որոշում 6):—Ղազարյան Ս.
Ուղեցույց Տերմինաբանական կոմիտեի որոշումների: Ե., 1945,
էջ 31—42:

Հայագիտության պատմության հիմնական փուլերը:— Տեղեկա-
գիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1945, № 1—2, էջ 35—57: Ամփոփումը
ռուս. լեզվ.:

Հերոսական Կարմիր բանակը: [Նրա 27-րդ տարեդարձի առթիվ]:
—Գրական թերթ, 1945, 8 փետր.:

Սայաթ-նովայի լեզվի մասին:— Գրական թերթ, 1945, 30 սեպտ.:

Նույնը ռուս. լեզվ. О языке Саят-Новы.—Коммунист (Е.),
1945, 25 сент.

Տրոհվող լրացումների մասին:— Գիտական աշխատությունների
ժողովածու (Հայկական մանկավարժ. ին-տ), № 2, 1945, էջ
181—189:

1946

Ծրագիր հայոց լեզվի և գրականության Տեխնիկումների հա-

¹ Տե՛ս 1935 թ.:

մարտի 5., Հրատ. Երևանի քիմ-տեխնոլ. հենակետային տեխնիկումի, 1946. 27 էջ: [Մ. Մխիթարյանի հետ համատեղ]:

Տարրական դպրոցի ծրագրեր: (Հայոց լեզու փայլազորություն): Ե., 1946. 48 էջ: (ՀՍՍՌ լուս. մին-թյուն): [Անատորագիր]:

Գրաբարի հոլովական ստադիալ սխեմների մասին:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1946, № 1, էջ 45—60: Ամփոփումը ռուս. լեզվ.:

Կետագրության ուսուցումը: (Օգնություն ուսուցչին):— Սովետ. դպրոց, 1946, 10 օգոստ., 20 սկստ.:

Հայ ժողովրդի պատմության սկզբնավորման շրջանը:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1946, № 9, էջ 3—25: Ամփոփումը ռուս. լեզվ.:

Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի Պետական մրցանակի լաուրեատները: [Ստ. Մախասյանց և Բ. Բ. Պիտտրովսկի]:— Սովետ. Հայաստան, 1946, 20 փետր.:

Հին և նոր հայագիտություն: Աշխատությունների ժողովածու (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Ն. Մառի անվան լեզվի ին-տ), հ. 1, 1946, էջ 51—76: Ամփոփումը ռուս. լեզվ.:

Մանուկ Աբեղյանի քերականագիտական ժառանգությունը:— Գրական-բանասիրական հետախուզումներ (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Մ. Աբեղյանի անվան գրակ. ին-տ), գիրք 1, 1946, էջ 149—160:

Մառը և հայերենի ուսումնասիրության նոր դրվածքը:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1946, № 5, էջ 3—20:

Մեսրոպ Մաշտոց:— Ավանգարդ, 1946, 17 փետր.:

Խ Մ Բ. Աշխատությունների ժողովածու (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Ն. Յա. Մառի անվան լեզվի ին-տ): Հ. 1—2, Ե., 1946—1947:

Հ. 1. 1946. 273 էջ:

Հ. 2. 1947. 323 էջ:

1947

Հայ բարբառագիտություն: Ձեռնարկ բուհերի ուսանողության համար: Ե., 1947. 295 էջ, 1 թ. քարտեզ: (ՀՍՍՌ հեռակա մանկավարժ. ին-տ):

Հայ-ռուսերեն բառարան: Պարունակում է բանավոր խոսքի և գրականության մեջ ամենից հաճախ գործածվող 28.000 բառ: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1947. 379 էջ: (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Ն. Մառի անվան լեզվի ին-տ): [Ե. Գ. Տեր-Մինասյանի և Մ. Ա. Գևորգյանի հետ համատեղ]:

Նույնը 2-րդ լրացված հրատ.: Ե., Հայպետհրատ, 1960. 442 էջ: Հայերեն ուղղագրական նոր բառարան¹:

Հայոց լեզվի ծրագիր: Հայկական ՍՍՌ ուսական և աղբյուրա-նական դպրոցների համար: Ե., 1947. 52 էջ:

Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Ձեռնարկ ուսուցչության և ուսանողու-թյան համար²:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար³:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար⁴:

Լեզվական մտածողության տարատեսակները հայերենում:— Աշխատությունների ժողովածու (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Ն. Յա. Մառի անվան լեզվի ին-տ), հ. 2, 1947, էջ 45—67:

Հայոց լեզու:— Տարրական դպրոցի ծրագրեր: Ե., 1947, էջ 5—32: Խմբ. Աշխատությունների ժողովածու (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Ն. Մառի անվան լեզվի ին-տ), Հ. 25:

1948

Գեղարվեստական խոսքի ուսուցումը միջնակարգ դպրոցներում: (5—7-րդ դասարաններում): Ե., 1948: 21 էջ: (ՀՍՍՌ դպրոցների ին-տ):

1 Տե՛ս 1944 թ.:

2 Տե՛ս 1938 թ.:

3 Տե՛ս 1939 թ.:

4 Տե՛ս 1939 թ.:

5 Տե՛ս 1946 թ.:

Սովետական Հայագիտության հիմունքները:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1948, № 1, էջ 15—39:

[Զեկուցված է ՀՍՍՌ ԳԱ 1947 թ. հոբելյանական սեսիայի նույնք. 26-ի նիստում]:

Վրացական ՍՍՌ և Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիաների հասարակական բաժանմունքների համատեղ սեսիան: [Մայիսի 22—29-ը Բրիլիսիում և Երևանում]:

Ամերիկյան բաղաբացիության արտոնություններով օգտվելու իրավունքը... [Հայրենադարձ Համբարձում Զուլդկյանի երեխաների Հայաստան տեղափոխվելը ԱՄՆ-ի կառավարության կողմից արգելվելու մասին]:— Սովետ. Հայաստան, 1948, 18 հունվ.:

Грамматика русского языка. Синтаксис. Учебник для 8, 9 и 10 классов арм. сред. школы¹.

Грамматика русского языка. Фонетика и морфология. Учебник для старших классов арм. сред. школы².

К периодизации истории армянского литературного языка. (Доклад прочит. 28 мая 1948 г. на объедин. сессии обществ. отд-ний Груз. и Арм. академий наук).—Сборник трудов (Ин-г языка Акад. наук АрмССР), т. 3, 1948, с. 41—63.

То же: Акад. наук Арм. ССР и Акад. наук Груз. ССР. Совместная науч. сессия отд-ний обществ. наук в Тбилиси и Ереване 22—30 мая 1948 г. Тезисы к докладам. Тбилиси—Ереван, 1948, с. 43—45.

1949

Հայոց լեզվի ծրագիր Հայկական ՍՍՌ ադրբեջանական դպրոցների համար: Ե., 1949. 15 էջ: (ՀՍՍՌ լուս. մին-թյուն):

¹ См. 1939 г.

² См. 1939 г.

Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար¹;

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար²;

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար³;

Առաջարան:— Մառ. Ն. Յա. Ընտիր երկերի ժողովածու: Հ. 1. Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1949, էջ VII—XI;

Грамматика русского языка. Фонетика и морфология. Учебник для 8, 9 и 10-го классов арм. сред. школы⁴.

[Рец. на кн.:] Капанцян Г. А. Хайаса—колыбель армян. Е., 1947. 290 с.—Известия (АН АрмССР), обществ. науки, 1949, № 1, с. 91—95.

Хачатур Абовян—великий поборник нового армянского литературного языка.—Известия АН СССР, Отд-ние литературы и языка, т. 8, 1949, вып. 2, с. 117—123.

1950

Հայոց լեզվի դասագիրք: Քերականություն և ուղղագրություն: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 5—7-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետհրատ, 1950. 215 էջ:

Նույնը 2-րդ հրատ.: Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 5, 6 և 7-րդ դասարանների համար: 1951. 215 էջ:

Նույնը 3-րդ հրատ.: 1952. 219 էջ:

Նույնը 4-րդ վերամշակված հրատ.: 1954. 208 էջ:

Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար⁵;

¹ Տե՛ս 1935 թ.:

² Տե՛ս 1939 թ.:

³ Տե՛ս 1939 թ.:

⁴ См. 1939 г.

⁵ Տե՛ս 1935 թ.:

Հայոց լեզվի քերականություն: Դասագիրք ՀՍՍՌ ոչ հայկական, դպրոցների 8, 9 և 10-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետհրատ, 1950. 221 էջ:

Նույնը 2-րդ հրատ.: 1951. 221 էջ:

Նույնը 3-րդ հրատ.: 1952. 221 էջ:

Նույնը 4-րդ հրատ.: 1954. 187 էջ:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար¹:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար²:

Грамматика русского языка. Синтаксис. Учебник для 8, 9- и 10-го классов арм. сред. школы³.

1951

Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 5, 6 և 7-րդ դասարանների համար⁴:

Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 8, 9, և 10-րդ դասարանների համար⁵:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար⁶:

Հայոց լեզու: Դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 5—6-րդ դասարանների համար: Հնչյունաբանություն. Ուղղագրություն. Բառագիտություն. Քերականություն (ձևաբանություն): Ե., Հայպետհրատ, 1951. 380 էջ:

2-րդ հրատ. Հայոց լեզվի դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար: 1953. 376 էջ:

3-րդ հրատ.: 1954. 318 էջ:

1 ՏՆ՝ս 1939 թ.:

2 ՏՆ՝ս 1939 թ.:

3 СМ. 1939 г.

4 ՏՆ՝ս 1950 թ.:

5 ՏՆ՝ս 1950 թ.:

6 ՏՆ՝ս 1939 թ.:

4-րդ հրատ.: 1955. 320 էջ:

5-րդ բարեփոխված հրատ.: Ե., Հայպետտամանկհրատ, 1956. 275 էջ:

6-րդ հրատ.: Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն. Բառագիտություն. Ուղղագրություն և ձևաբանություն. Դասագիրք 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար: 1957. 280 էջ:

7-րդ հրատ.: 1958. 280 էջ:

8-րդ հրատ.: 1959. 280 էջ:

9-րդ հիմնովին վերամշակված հրատ.: Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ուղղագրություն և ձևաբանություն: Դասագիրք 5—7-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետտամանկհրատ, 1960. 282 էջ:

10-րդ հրատ.: 1962. 282 էջ:

11-րդ հրատ.: 1964. 280 էջ:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար¹:

Учебник русского языка. Для 10-го класса арм. сред. школы. Синтаксис. Пунктуация².

Учебник русского языка. Фонетика. Морфология. Орфография для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы³.

1952

Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ռուսական դպրոցների 5, 6 և 7-րդ դասարանների համար⁴:

Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ռուսական դպրոցների 8, 9 և 10-րդ դասարանների համար⁵:

¹ Տե՛ս 1939 թ.:

² ՏՄ. 1939 թ.

³ ՏՄ. 1939 թ.

⁴ Տե՛ս 1950 թ.:

⁵ Տե՛ս 1950 թ.:

Հայոց լեզու Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար¹։

Հայոց լեզու Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար²։

Հայ բարբառների դասակարգման հարցի շուրջը։— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԴԱ), հաս. գիտ., 1952, № 8, էջ 41—58։ Ամփոփումը ուսուցիչի։

Учебник русского языка. Для 10 класса арм. сред. школы. Синтаксис. Пунктуация³.

Учебник русского языка. Фонетика. Морфология. Орфография. Для 8 и 9-го классов арм. сред. школы⁴.

Новооткрытый диалект армянского языка.—Известия (АН СССР), Отд-ние литературы и языка, т. 11, 1952, вып. 3, с. 206—217.

О системе армянского языка II века до н. э.—Ученые записки (Ереванск. рус. пед. ин-т им. А. А. Жданова), т. 3, 1952, с. 27—35.

1953

Հայ բարբառագիտութիւն։ Հնչյունաբանութիւն և ձևաբանութիւն։ Ե., 1953. 459 էջ, 1 թ. սխեմա։ (ՀՍՍՌ հեռակա մանկավարժ. ին-տ)։

Հայոց լեզվի դասագիրք։ 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար⁵։

Հայոց լեզու Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար⁶։

Հայոց լեզու Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար⁷։

1 Տե՛ս 1939 թ.։

2 Տե՛ս 1939 թ.։

3 ՏՄ. 1939 լ.

4 ՏՄ. 1939 լ.

5 Տե՛ս 1951 թ.։

6 Տե՛ս 1939 թ.։

7 Տե՛ս 1939 թ.։

Русский язык. Лексика, фонетика, морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы¹.

Русский язык. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы. Синтаксис².

1954

Հայոց լեզվի դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար³:

Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ուսական դպրոցների 5, 6 և 7-րդ դասարանների համար⁴:

Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ուսական դպրոցների 8, 9 և 10-րդ դասարանների համար⁵:

Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա: Զեռնարկ միջնակարգ դպրոցների ուսուցիչների և մանկավարժական բուհերի ուսանողության համար: Ե., Հայպետհրատ, 1954. 563 էջ:

Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար⁶:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար⁷:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար⁸:

Մ. Նալբանդյանի լեզվաբանական և լեզվամշակման հայացքները:— Սովետ. գրակ. և արվեստ, 1954, № 12, էջ 114—124:

Լեզվաբանական մի կարևոր հետազոտության մասին: [Գրախոս.] Արրահամյան Ա. Ա. Հայերենի դերբայները և նրանց ձևաբանական

1 Տե՛ս 1950 թ.:

2 ՏՄ. 1939 թ.

3 Տե՛ս 1951 թ.:

4 Տե՛ս 1950 թ.:

5 Տե՛ս 1950 թ.:

6 Տե՛ս 1951 թ.:

7 Տե՛ս 1939 թ.:

8 Տե՛ս 1939 թ.:

նշանակությունը: Ե., ՀՍՍՌ ԴԱ հրատ., 1953:— Սովետ. Հայաստան, 1954, 19 մայիսի:

Русский язык. Лексика. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы¹.

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы².

Ближайшие задачи армянской диалектологии.—Известия (АН АрмССР), обществ. науки, 1954, № 7, с. 57—70.

О принципах классификации армянских диалектов.—В кн.: Объединенная научная сессия Отд-ния исторических наук и Отд-ния философии, экономики и права Акад. наук СССР, отд-ний обществ. наук Акад. наук ГрузССР, АрмССР и АзССР. (Тезисы докладов). Баку, Изд-во АН АзССР, 1954, с. 206—208. На правах рукописи.

1955

Հայոց լեզվի դասագիրքը: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար³:

Հայոց լեզվի դասագիրքը: 3-րդ դասարանի համար⁴:

Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Ձեռնարկ 1—4-րդ դասարանների ուսուցիչների և մանկավարժական ուսումնարանների ուսանողության համար: Ե., Հայպետհրատ, 1955. 387 էջ: [Ա. Ամիրյանի, Ա. Սարգսյանի և Ռ. Բաղդամյանի հետ համատեղ]:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար⁵:

Աշխարհարար գրական լեզվի մեծ ջատագովը: (Խ. Արսլյանի ձեռնդյան 150-ամյակի առթիվ):— Սովետ. դպրոց, 1955, 16 սեպտ.:

¹ См. 1939 г.

² См. 1939 г.

³ См. 1951 г.

⁴ См. 1939 г.

⁵ См. 1939 г.

Հայ բարբառագիտությունը և նրա խնդիրները:— Սովետ. Հայաստան, 1955, № 6, էջ 5—7:

Հայերենի անվանական հոլովման զարգացման երկու ներքին օրենքները:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1955, № 8, էջ 15—37:

Հայերենի մի քանի նորահայտ բարբառներ:— Գիտական աշխատությունների ժողովածու (Երևանի Խ. Աբովյանի անվան հայկական մանկավարժ. ին-տ), № 4, 1955, էջ 195—242:

Հայերենի ուղղախոսության հարցերի մասին:— Սովետ. մանկավարժ, 1955, № 8, էջ 31—38:

Միջնակարգ դպրոցներում հայոց լեզվի դասավանդման մասին:— Սովետ. դպրոց, 1955, 9 սեպտ.:

Քերականական ուղղախոսություն:— Սովետ. մանկավարժ, 1955, № 11, էջ 22—28:

Русский язык. Лексика. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы¹.

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-ых классов арм. сред. школы².

Борьба Микаела Налбандяна за национальный армянский язык.—Ученые записки ((Ереванск. рус. пед. ин-т им. А. А. Жданова), т. 4, 1955, с. 33—43.

Из сравнительной фонетики армянского и славянских языков. (Отражение индоевропейских заднеязычных взрывных согласных в армянском и русском языках).—Ученые записки (Ереванск. рус. пед. ин-т им. А. А. Жданова), т. 5, 1955, с. 1—15. [Работа выполнена при участии Д. А. Гарибян].

Թե՛մ: Տարկիսյան Խ. Տ. Միքայէլ Նալբանդյան և լեզուագիտութեան հարցեր. Ե., Իշտ-վո ԱՊ ԱրմՏՏՐ, 1955. 200 ժ.

¹ ՏՄ. 1939 ց.

² ՏՄ. 1939 ց.

Դպրոցական ուղղադրական բառարան: Ե., Հայպետտումանկհրատ, 1956. XXXV, 184 էջ: [Գ. Պարխսի հետ համատեղ]:

Նույնը 2-րդ վերամշակված հրատ.: 1959. 256 էջ:

Հայոց լեզվի դասագիրք: 3-րդ դասարանի համար¹:

Հայոց լեզվի դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար²:

Հայոց լեզվի դասագիրք: Ոչ հայկական դպրոցների 4—5-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետտումանկհրատ, 1956. 108 էջ:

Նույնը [2-րդ հրատ.]: 1957. 108 էջ:

Նույնը 3-րդ հրատ.: 1959. 108 էջ:

Հայոց լեզու Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար³:

Հայոց լեզու Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 6—10-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետտումանկհրատ, 1956. 203 էջ:

Նույնը [2-րդ հրատ.]: 1957. 203 էջ:

Ըշահերտեսներին մայրենի լեզվի կայուն գիտելիքներով զինելու համար— Սովետ. դպրոց, 1956, 4 մայիսի:

Հայերենի բայածանցներն ու նրանց ուսուցումը— Սովետ. մանկավարժ, 1956, № 8, էջ 29—34, № 10, էջ 22—28:

Հայերենի կերպածանցները և նրանց ուսուցումը— Սովետ. մանկավարժ, 1956, № 10, էջ 21—28:

Հայկական ՄՍՌ գիտությունների ակադեմիայի լեզվի ինստիտուտի անելիքները— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1956, № 12, էջ 135—138:

Հայոց ազգային ընդհանուր լեզվի ոչ սկզբը Սովետական Հայաստանում— Սովետ. Հայաստան, 1956, № 8, էջ 31—32:

1 Տե՛ս 1939 թ.:

2 Տե՛ս 1951 թ.:

3 Տե՛ս 1939 թ.:

Русский язык. Лексика, фонетика, морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы¹.

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы².

Индоевропейский консонантизм в отражении армянских диалектов.—Известия (АН АрмССР), обществ. науки, 1956, № 2, с. 15—28, I л. карт.

Методические взгляды Хачатура Абовяна по языку.—Ученые записки (Ереванск. рус. пед. ин-т им. А. А. Жданова), т. 6, 1956, с. 175—181.

Հայոց լեզվի դասագիրք: Ոչ հայկական դպրոցների 4—5-րդ դասարանների համար³:

Հայոց լեզվի դասագիրք: Ոչ հայկական դպրոցների 6—10-րդ դասարանների համար⁴:

Հայոց լեզվի քերականության, ուղղագրության և կետագրության ուղեցույց: (Գրական աշխատողների, ուսուցիչների և ուսանողների համար): Ե., Հայպետտոմսանկհրատ, 1957. 410 էջ: [Գ. Պարիսի հետ համատեղ]:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար⁵:

Հայոց լեզու: Դասագիրք 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար⁶:

Անմահությունը արժան է նրան: [Ավետիք Իսահակյանի մահվան առթիվ]:—Սովետ. Հայաստան, 1957, 19 հոկտ.:

Խաչատուր Աբովյանի տեղը հայ գրական լեզվի պատմության մեջ:—Գիտական աշխատությունների ժողովածու (Երևանի Խ. Աբովյանի անվան հայկական մանկավարժ. ին-տ), № 6, 1957, էջ 29—53:

¹ Մ. 1939 Դ.

² Մ. 1939 Դ.

³ ՏԵՄ 1956 թ.:

⁴ ՏԵՄ 1956 թ.:

⁵ ՏԵՄ 1939 թ.:

⁶ ՏԵՄ 1951 թ.:

Հայ լեզվաբանության զարգացումը սովետական կարգերում:—
Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1957, № 10, էջ 33—35:

Մեծանուն հայագետը [Ստ. Մալխասյանցի ծննդյան 100-ամյակի
առթիվ]:— Սովետ. Հայաստան, 1957, 26 դեկտ.:

Խմբ. Ռուս-հայերեն բառարան չորս հատորով: 2. 3—4: Ե., ՀՍՍՌ
ԳԱ հրատ., 1957—1958:

2. 3. 1957. 799 էջ:

2. 4. 1958. 808 էջ:

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм.
сред. школы¹.

Русский язык. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го
и 9-го классов арм. сред. школы².

Կո՞гда полезно сопоставление? (Обсуждаем статью Б. Се-
ребренникова «Всякое ли сопоставление полезно?»).— Русский
язык в национальной школе, 1957, № 4, с. 26—28.

Крупнейший армянский филолог. (К 100-летию со дня
рождения С. С. Малхасянца).—Коммунист, 26 дек.

Об образовании армянского национального литературного
языка.—Ученые записки (Ереванск. рус. пед. ин-т им. А. А.
Жданова), т. 8, 1957, с. 141—145.

По поводу письма П. Назаряна в редакцию журнала «Ок-
тябрь» «О лексических заимствованиях и чистоте языка».—
Известия (АН АрмССР), обществ. науки, 1957, № 1, с. 61—63.

1958

Հայերենի նորահայտ բարբառների մի նոր խումբ: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ
հրատ., 1958. 194 էջ, 1 թ. բարտեզ: (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. լեզվի
ին-տ): Ամփոփումը ռուս. լեզվ.:

¹ См. 1939 г.

² См. 1939 г

Հայոց լեզու: Դասագիրք 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար¹:

Հայ բարբառագիտական հետազոտությունների հիմնական արդյունքները Սովետական Հայաստանում:— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՌ ԳԱ), 1958, № 1, էջ 18—39:

Հայ բարբառների ծագման հարցի շուրջը:— Պատմա-բանասիրական հանդես, 1958, № 3, էջ 240—266: Ամփոփումը ուսու. լեզվ.:

Վ. Հ. Համբարձումյան: [Մենդյան 50-ամյակի առթիվ]:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1958, № 9, էջ 3—6: [Անստորագիր]:

Խմբ. Մելքումյան Ռ. Լ. և Կարապետյան Տ. Կ. Ռուս-հայերեն բառարան: (Միջնակարգ դպրոցների համար: Շուրջ 10.000 բառ): Ե., Հայպետուսմանկհրատ, 1958 (շպկ. վրա՝ 1959): 242 էջ:

Խմբ. Ռուս-հայերեն բառարան շրջ հատորով: Հ. 42:

Краткий курс армянского языка. (На правах самоучителя)³.

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы⁴.

Русский язык. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы⁵.

Новая группа диалектов армянского языка.—Вопросы языкознания, 1958, № 6, с. 95—101.

Развитие арменистики в советский период.—Известия (АН СССР), Отд-ние литературы и языка, т. 17, 1958, вып. 1, с. 27—33.

¹ ՏԵՄ 1951 թ.:

² ՏԵՄ 1957 թ.:

³ ՏՄ. 1944 թ.

⁴ ՏՄ. 1939 թ.

⁵ ՏՄ. 1939 թ.

Դպրոցական ուղղագրական բառարան¹:

Հայոց լեզվի դասագիրք: Ոչ հայկական դպրոցների 4—5-րդ դասարանների համար²:

Հայոց լեզու Դասագիրք 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար³:

Լեզվի կազմության և դարդացման օրենքների մասին:— Սովետ. Հայաստան, 1959, № 9, էջ 39—40:

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы⁴.

Русский язык. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы⁵.

Об армянском консонантизме.—Вопросы языкознания, 1959, № 5, с. 81—90.

1960

Հայ-ուսներին բառարան: Պարունակում է բանավոր խոսքի և գրակ. մեջ գործածվող շուրջ 40.000 բառ⁶:

Հայոց լեզու Դասագիրք 5—7-րդ դասարանների համար⁷:

Հայոց լեզու Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 5—8-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետտեմանկհրատ, 1960. 236 էջ:

Նույնը 2-րդ հրատ.: 1962. 236 էջ:

1 Տե՛ս 1956 թ.:

2 Տե՛ս 1957 թ.:

3 Տե՛ս 1951 թ.:

4 ՏՄ. 1939 թ.

5 ՏՄ. 1939 թ.

6 Տե՛ս 1947 թ.:

7 Տե՛ս 1951 թ.:

նույնը 3-րդ վերամշակված հրատ.: 1964. 227 էջ:

նույնը 4-րդ հրատ.: Ե., «Լույս». 1967. 216 էջ:

Հայոց լեզվի դերն ու տեղը հնդեվրոպական լեզուների համակարգում: (Անունների հոլովման կառուցվածքի էվոլյուցիայի հարցը):— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1960, № 7—8, էջ 13—20: Ամփոփումը անգլ. լեզվ.:

Խմբ. լեզվի և ոճի հարցեր: (Հոդվածների ժողովածու): Հ. 1: Ե., 1960. 410 էջ: (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. լեզվի ին-տ): [Ս. Գ. Արրահամյանի հետ համատեղ]:

К вопросу о месте и значении армянского языка в системе индоевропейских языков. М., Изд.-во вост. лит.-ры, 1960, 14 с.

Краткий курс армянского языка. (На правах самоучителя)¹.

Русский язык. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы².

Об армянском национальном литературном языке.—Труды Ин-та языкознания АН СССР, т. 10, 1960, с. 53—61.

1961

«Գրական թերթի» խմբագրությունը: [Պ. Սևակի «Բաց նամակ «Բառարանը» կազմողներին» հոդվածի առթիվ]:— Գրական թերթ, 1961, 3 փետր.:

Русский язык Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы³.

¹ См. 1944 г.

² См. 1939 г.

³ См. 1939 г.

Русский язык. Фонетика, морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы¹.

Научные достижения армянской диалектологии.—Историко-филол. журнал (АН АрмССР). 1961, № 1, см. 36—45. Резюме на арм. яз.

La langue arménienne et son histoire. — Europe. (Literature arménienne), 1961, Février—Mars, p. 35—40.

1962

Հայոց լեզու Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 5—8-րդ դասարանների համար²;

Հայոց լեզու Դասագիրք 5—7-րդ դասարանների համար³;

Հայ գրերի և գրության ստեղծող Մեսրոպ Մաշտոցը:— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՌ ԳԱ), 1962, № 2, էջ 15—25: Ամփոփումը ոտա. լեզվ.:

Հայոց գրերի և գրության ստեղծողը:— Ավանդարդ, 1962, 26 հայրի:

Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы⁴.

Еще раз об армянском консонантизме.—Вопросы языкознания, 1962, № 2, с. 18—23

Месроп Маштоц և армянский алфавит.—Коммунист, 1962, 24 мая.

1963

Թրիլիսիի բարրադր Սայաթ-Նովայի երգերում:— Սայաթ-Նովա (Գիտ. աշխատ. ժողովածու): Ե., 1963, էջ 52—76: (Երևանի Խ. Սրովյանի անվ. հայկ. մանկավարժ. ին-տ):

¹ См. 1939 г.

² Տե՛ս 1960 թ.:

³ Տե՛ս 1951 թ.:

⁴ См. 1939 г.

Լևոն Մելիքսեթի Մելիքսեթ-Քեկ, [Մահախոսական]։— Պատմա-
քանասիրական հանդես (ՀՍՍՌ ԳԱ), 1963, № 3, էջ 336—337:

De la morphologie de verbe dans les dialectes armé-
niens.— Studia et acta orientalia. Bucarest, „Meridiane“, 1963.
p. 3—11. (Société des sciences historiques et philologique de
la RPR. Section d'études Orientales. IV, 1962).

1964

Հայոց լեզու Դասագիրք 5—7-րդ դասարանների համար¹:

Հայոց լեզու Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 5—8-րդ դա-
սարանների համար²:

О морфологии глагола армянских диалектов.—В кн.: Про-
блемы сравнительной филологии. Сборник статей к 70-летию
чл.-кор. АН СССР В. М. Жирмунского. М.—Л., «Наука»,
1964, с. 104—115.

1965

Դպրոցական ուղղագրական բառարան: Ե., «Լույս», 1965. 215 էջ:
[Գ. Ս. Շեկյանի հետ համատեղ]:

Նույնը 2-րդ հրատ.: 1968. 259 էջ:

Հովսեփ Կուսիկյան: [Մահախոսական]։— Պատմա-քանասիրա-
կան հանդես (ՀՍՍՌ ԳԱ), 1965, № 1, էջ 333—334:

Խ մ բ. Նիկողայոս Յակովլևիչ Մառ: [Կենսամատենագիտ.: Ներա-
ծականը և մատենագիտ. Հ. Հ. Կոստանյանի]: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ.,
1965. 111 էջ:

Краткий курс армянского языка. Пособие для самостоя-
тельного изучения³.

¹ Տե՛ս 1951 թ.:

² Տե՛ս 1960 թ.:

³ ՏՄ. 1944 ր.

Два интересных труда по арменоведению. [Рец. на кн.:] Кусикьян И. К. Очерки исторического синтаксиса литературного армянского языка, М., 1959; Туманян Э. Г. Очерки исторического развития падежных форм новоармянского литературного языка. М., 1962.—Вопросы языкознания, 1964, № 2, с. 133—135.

1966 .

Դրախոս. Դավթյան Կ. Ս. Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային բարտեզը: Ե., ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1966.— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՀ ԳԱ), 1966, № 4, էջ 273—276:

Անդրեմ կամայականությունների: [Հայերեն հոլովների հարցում]:— Սովետ. դպրոց, 1966, 4 մարտի: [Ա. Մարգարյանի հետ համատեղ]:

Հայ լեզվաբանության խոշորագույն ներկայացուցիչը: (Հրաչյա Աճառյանի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ):— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՀ ԳԱ), 1966, № 2, էջ 13—24: Ամփոփումը ողջ լեզվ.:

1967

Հայոց լեզու: Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 5—8-րդ դասարանների համար:

Հայոց լեզվի քերականության ավանդույթային հարցերի մասին:— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՀ ԳԱ), 1967, № 1, էջ 80—94: Ամփոփումը ողջ լեզվ.:

Սովետահայ լեզվաբանության նվաճումները:— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՀ ԳԱ), 1967, № 2—3, էջ 73—86:

Выдающийся ученый-лингвист. (К 110-летию со дня рождения С. С. Малхасянца).—Коммунист, 1967, 30 июля.

Лингвистический путь образования современного армянского языка.—В. кн.: Проблемы языкознания. (Доклады и сообщения советских ученых на международном конгрессе лингвистов. Бухарест, 28.VIII—2.IX 1967). М., «Наука», 1967, с. 271—273.

См. также: — В кн.: *Résumés des communications. X Congrès international des linguistes. Bucarest, 28 août—2 sept. 1967.*

1968

Գարոցական ուղղադրական բառարան¹:
Թուս-հայերեն բառարան: Մեկ հատորով: 85.000 բառահոգով և շուրջ 100.000 բառ և դարձվածք: Ե., «Հայաստան», 1968. XXXII, 1421 էջ:

1969

Լեզվաբանների միջազգային հինգերորդ կոնգրեսը Իտալիայում, (Գիտական լրատու):— Լրաբեր Հաս. գիտ. (ՀՍՍՀ ԳԱ), 1969, № 11, էջ 98—101:

Հայ մանկավարժական լեզվաբանության հարցեր: Գիրք 1. Ներածություն: Օժանդակ ձեռնարկ մանկավարժական բուհերի ուսանողների և ուսուցչության համար: Ե., «Լույս», 1969. 284 էջ:

A propos de la première mutation des consonnes occlusives dans l'arménien. — *Studia classica et orientalia Antonino Pagliaro oblata. Vol. 2. Roma, 1969, p. 161—166.*

Գ լ ի. Խ մ ք. ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան: Է. 1. Ա—Ե. Ե., ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1969. 601 էջ:

Խմբ. Salmaslian A. *Bibliographie de l'Arménie. Nouvelle édition entièrement revue et considérablement augmentée. E., 1969. 471 p. (Acad. de Sci. de la RSS de l'Arménie. Bibliothèque fondamentale).*

¹ ՏԽՄ 1965 թ.

Краткий курс армянского языка. (Пособие для самостоятельного изучения)¹.

¹ См. 1944 г.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ Ա. Ս. ՂԱՐԻՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԻ
ԵՎ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

[Աբրահամյան Ա. Ա.] Ա. Ս. Ղարիբյան [Մենդյան 60 և գիտա-
մանկավարժական ու հասարակական գործունեության 35-ամյակի
առթիվ].— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), 1959, № 2, էջ 93—96:

Աբրահամյան Ս. Գ. Մեթոդական ձեռնարկ հայոց լեզվի ուսու-
ցիչների համար: Ղարիբյան Ա. Ս. Հայոց լեզվի դասավանդման մե-
թոդիկա: Ե., Հայպետհրատ, 1954:— Սովետ. Հայաստան, 1954, 25
հունիսի: [Գրախոսություն]:

Աբրահամյան Ս. Գ. Քերականության մի դասագրքի մասին: Ղա-
րիբյան Ա. Ս. Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: Հնչյունա-
բանություն: Բառագիտություն: Ձևարանություն: 5-րդ և 6-րդ դասա-
րանների համար: Ե., Հայպետհրատ, 1950:— Սովետ. Հայաստան,
1951, 15 ապր.: [Գրախոսություն]:

Ալեքսանյան Զ. Ականավոր լեզվաբանն ու մանկավարժը: [Ա. Ղա-
րիբյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ]:— Սովետ. դպրոց, 1969,
5 փետր.:

Աղաջանյան Վ. Լեզվաբանի հոբելյանը: [Ա. Ղարիբյանի ծննդյան
60 և գիտա-մանկավարժական գործունեության 35 տարին]:— Ավան-
գարդ, 1959, 31 հունվ.:

Անրոսյան Ս. Արժեքավոր ձեռնարկ: Ղարիբյան Ա. Հայ մանկա-
վարժական լեզվաբանության հարցեր: Ե., «Լույս», 1969:— Սովետ.
դպրոց, 1969, 17 դեկտ.: [Գրախոսություն]:

Առաքելյան Բ. Ն. Պրոֆ. Ա. Ղարիբյանի «Սովետական հայագի-
տության հիմունքները» գեկուցման առթիվ:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ
ԳԱ), հաս. գիտ., 1948, № 2, էջ 89—91:

Առաքելյան Վ. Գ. Արարատ Ղարիբյան: (Ծննդյան 60-ամյակի առթիվ):— Էշմիածին, 1959, № 2, էջ 19—22:

Առաքելյան Վ. և Բսղրամյան Ռ. Վաստակավոր լեզվագետներ: [Ա. Ս. Ղարիբյանի ծննդյան 60 և գիտա-մանկավարժական գործունեության 35-ամյակի առթիվ]:— Երևան (օրաթերթ), 1959, 27 հունվ.:

Արարատ Սահակի Ղարիբյան:— Աղայան է. Հայ լեզվաբանության պատմություն: Հ. 2: Ե., 1962, էջ 263—321:

Արարատ Սահակի Ղարիբյան:— Հայոց լեզուն և գրակ. դպրոցում, 1967, № 4, էջ 59—60:

Բ[արսյան] Ա. Ղարիբյան Ա. Ս. Ուղղագրական համառոտ բացարան: Ե., Լուսհրատ, 1940:— Ավանդարդ, 1941, 15 հունվ.: [Գրախոսություն]:

Բաղրամյան Ռ. և Զաֆարյան Ս. Արժեքավոր ձեռնարկ ուսուցիչների համար: Ղարիբյան Ա. Ս. Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա: Ե., Հայպետհրատ, 1954:— Սովետ. մանկավարժ, 1954, № 5, էջ 55—60: [Գրախոսություն]:

Բաղրամյան Ռ. Արժեքավոր ներդրում հայ բարբառագիտության մեջ: Ղարիբյան Ա. Ս. Հայ բարբառագիտություն: Ե., 1953:— Սովետ. դպրոց, 1954, 21 հունվ.: [Գրախոսություն]:

Բաղրամյան Ռ. Արժեքավոր ուղեցույց: Ղարիբյան Ա. և Պարիս Գ. Հայոց լեզվի բերականության, ուղղագրության և կետագրության ուղեցույց: Ե., Հայպետունամանկհրատ, 1957:— Սովետ. դպրոց, 1957, 25 հուլիսի: [Գրախոսություն]:

Բաղրամյան Ռ. Բարբառների մի նորահայտ խումբ: Ղարիբյան Ա. Հայերենի նորահայտ բարբառների մի նոր խումբ: Ե., ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1958:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՀ ԳԱ), հաս. գիտ., 1958, № 10, էջ 107—109: [Գրախոսություն]:

Բաղրամյան Ռ. և Զումարյան Թ. «Հայոց լեզվի դասագրքի» նոր հրատարակության մասին: Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզվի դասագրքի 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետհրատ, 1954:— Սովետ. դպրոց, 1954, 17 հունիսի: [Գրախոսություն]:

Բեղիբյան Պ. Երիտասարդության բարեկամը: (Ակադեմիկոս Ա. Բարատ Ղարիբյանի ձեռագրան 70-ամյակի առթիվ):— Ավանգարդ, 1969, 1 փետր.:

Գալնյան Ե. Ղարիբյան Ա. Հայերեն ուղղագրական նոր բառարան: Ե., 1947:— Սովետ. մանկավարժ, 1953, № 10, էջ 56—59: [Գրախոսություն]:

Դասպարյան Գ. Կ. Ղարիբյան Ա. Ս., Տեր-Մինասյան Ե. Գ. և Գևորգյան Մ. Ա. Ռուս-հայերեն բառարան: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1945:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1946, № 4, էջ 87—90: [Գրախոսություն]:

Դասպարյան Գ. Դպրոցական ուղղագրական բառարանի հրատարակության առթիվ: Ղարիբյան Ա. և Պաբիս Գ. Դպրոցական ուղղագրական բառարան: Ե., Հայպետումանկհրատ, 1956:— Ավանգարդ, 1956, 28 օգոստ.: [Գրախոսություն]:

Դասպարյան Մ. Ղարիբյան Ա. Հայերեն ուղղագրական նոր բառարան: 2-րդ հրատ.: Ե., 1947 (շակ. վրա՝ 1948):— Սովետ. դպրոց, 1950, 3 սեպտ.: [Գրախոսություն]:

Դրիգորյան Ա. Ղարիբյան Ա. Հայերեն ուղղագրական նոր բառարան: Ե., 1947: 216 էջ:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ., 1948, № 10, էջ 75—78: [Գրախոսություն]:

Դուրգարյան Կ. Ղարիբյան Ա. Հայ մանկավարժական լեզվաբանության հարցեր: Ե., «Լույս», 1969:— Բանվոր, 1969, 30 դեկտ.:

Զաֆարյան Հ. Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար: Ե., Հայպետհրատ, 1953: Ղարիբյան Ա. և Ղազարյան Ս. Հայոց լեզու: Քերականություն, ուղղագրություն և խոսքի զարգացում: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար: Ե., Հայպետհրատ, 1953:— Սովետ. մանկավարժ, 1953, № 9, էջ 56—58: [Գրախոսություն]:

Խաչատրյան Պ. Դիտողություններ 2-րդ դասարանի հայոց լեզվի դասագրքի մասին: Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար: Ե., Հայպետհրատ, 1953:— Սովետ. դպրոց, 1953, 15 նոյեմբ.: [Գրախոսություն]:

Կառապետյան. Հայ բարրառենների մի նոր ճյուղ է: Ղարիբյան Ա. Հայերեն բարրառենների մի նոր ճյուղ: Ե., Պետ. համալս. հրատ., 1940:— Խորհրդ. դպրոց, 1940, 11 փետր.: [Գրախոսություն]:

Կոստանյան Հ. Հ. Բաղմավաստակ գիտնականը: (Ա. Ս. Ղարիբյանի ծննդյան 60 և գիտա-մանկավարժական գործունեության 35-ամյակի առթիվ):— Սովետ. դպրոց, 1959, 23 հունվ.:

Կոստանյան Հ. Հ. Բաղմավաստակ լեզվաբանի մեծարումը: [Ա. Ս. Ղարիբյանի ծննդյան 60 և գիտա-մանկավարժական գործունեության 35-ամյակի առթիվ: Լրատու]:— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՄ ԳԱ), 1959, № 1, էջ 301—302:

Կոստանյան Հ. Հ. Ղարիբյան Ա. և Պարիս Գ. Դպրոցական ուղղադրական բառարան: Ե., Հայպետսովետահրատ, 1956:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՄ ԳԱ), հաս. գիտ., 1957, № 2, էջ 128—129: [Գրախոսություն]:

Հայրապետյան Ա. Ղարիբյան Ա. Գրական ընթերցանությունը 5—7-րդ դասարաններում: Մեթոդական օգնություն ուսուցչին: Ե., Լուս. հրատ, 1939: Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Ե., 1938:— Խորհրդ. վրաստան, 1939, 16 մայիսի: [Գրախոսություն]:

Հայրապետյան Ա. Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզվի ուղղադրության հիմունքները և ուսուցման մեթոդները: Ե., Պետհրատ, 1935:— Պրոբլեմար, 1936, 6 մարտի: [Գրախոսություն]:

Հայրապետյան Յ. Դիրք մասնայական ուսուցիչների և ուսանողների համար: Ղարիբյան Ա. Մայրենի լեզվի մեթոդիկա: Ե., Լուս. հրատ, 1940:— Սովետ. վրաստան, 1941, 1 փետր.: [Գրախոսություն]:

Ղազարյան Ս. և Սաենաձե Հ. Բարբառագիտության մի նոր ուսումնասիրություն: Ղարիբյան Ա. Ս. Հայ բարբառագիտություն: Հընչյունարանություն և ձևաբանություն: Ե., ՀՍՍՄ պետ. հեռակա մանկավարժ. ին-տի հրատ., 1953:— Սովետ. Հայաստան, 1954, 24 հունվ.: [Գրախոսություն]:

Ղազարյան Ս. Ընկ. Ա. Ղարիբյանը ֆիլոլոգիական գիտությունների զոկտորը:— Գրական թերթ, 1940, 10 մարտի:

Ղազարյան Ս. և Առաքելյան Վ. Թե ինչպես չպետք է գրախոսել:
[Վ. Փոթեյանի գրախոսականի առթիվ՝ գրված Ա. Ղարիբյանի «Ուղ-
ղազրական համառոտ բառարանի» մասին՝ «Սովետ. գրակ.»,
1941 թ., № 2-ում]:— Սովետ. Հայաստան, 1941, 27 ապր.: [Գրա-
խոսություն]:

Ղազարյան Ս. Հայոց լեզվի ուսումնասիրության նոր փորձ: Ղա-
րիբյան Ա. Հայոց լեզվի պատմության ուսումնասիրության ներածու-
թյուն: Ե., պետ. համալս. տպ., 1937:— Գրական թերթ, 1938, 14
հուլիսի: [Գրախոսություն]:

Ղազարյան Ս. Ղարիբյան Ա. Հայերենի ուղղագրական նոր բա-
ռարան: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1944:— Սովետ. Հայաստան, 1945,
31 հուլիսի: [Գրախոսություն]:

Ղազարյան Ս. Ղ. Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Ե.,
Հայպետհրատ, 1947:— Սովետ. Հայաստան, 1947, 23 մայիսի: [Գրա-
խոսություն]:

Ղարիբյան Արարատ Սահակի: [Կենսագրական տեղեկություններ
և աշխատությունների համառոտ ցանկ]:— Պետրոսյան Հ. Հայ գիտ-
նականներ, հրապարակախոսներ, ժուռնալիստներ: Ե., ՀՍՍՌ պետ-
գրապալատ, 1960, էջ 373—376:

Ղարիբյան Ա. Ռուսաց լեզու: (Ա վարիանտ): Առաջագրություն-
ներ 1 և 2, 3 և 4, 5—8: Ե., 1932:— Կոմ. լուսավորություն, 1932,
№ 7, էջ 38—40: [Գրախոսություն]:

Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Քերականության և ուղ-
ղագրության ուսուցումը: Ե., 1938:— Խորհրդ. դպրոց, 1939, 30
մարտի: [Գրախոսություն]:

Մազմանյան Մ. Արժեքավոր գիրք հայոց լեզվի դասավանդման
մեթոդիկայի մասին: Ղարիբյան Ս. Հայոց լեզվի դասավանդման մե-
թոդիկա: Ե., Հայպետհրատ, 1954:— Սովետ. Հայաստան, 1955,
№ 7, էջ 34: [Գրախոսություն]:

Մարգարյան Ա. Անխոնջ գիտնականը: (Արարատ Ղարիբյանի
ծննդյան 70-ամյակի առթիվ):— Գրական թերթ, 1969, 31 հունվ.:

Մարգարյան Ա. Հայերենի ինքնուսուցման օգտակար ձեռնարկ:
Гаригян А. Краткий курс армянского языка. (На правах со-
мочителя). Е., Армучпедгиз, 1958. — Սովետ. դպրոց, 1958, 7
նոյեմբ.: [Գրախոսություն]:

Մարգարյան Ա. Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզու: Դասագիրք միջնա-
կարգ դպրոցի 5—6-րդ դասարանների համար: Ե., Հայպետհրատ,
1951:— Գրական թերթ, 1951, 31 հոկտ.: [Գրախոսություն]:

Մարգարյան Ա. Մեծարժեք աշխատություն: Ներկայացված է
Պետական մրցանակի: Ղարիբյան Ա. Ս. Ռուս-հայերեն բառարան:
Ե., «Հայաստան», 1968:— Սովետ. դպրոց, 1970, 18 նոյեմբ.: [Գրա-
խոսություն]:

Մառության Ա. Գիտա-մեթոդական նոր ուսումնասիրություն: Ղա-
րիբյան Ա. Հայ մանկավարժական լեզվաբանության հարցեր: Ե.,
«Լույս», 1969:— Սովետ. մանկավարժ, 1970, էջ 89—93:

Մեսրոպյան Խ. Ղարիբյան Ա. և Պարիս Գ. Հայոց լեզվի քերա-
կանություն, ուղղագրության և կետագրության ուղեցույց: Ե., Հայ-
պետուսմանկհրատ, 1957:— Տեղեկագիր (ՀՍՍՌ ԳԱ), հաս. գիտ.,
1958, № 7, էջ 97—100: [Գրախոսություն]:

Մխիթարյան Ա. Ղարիբյան Ա. և Պարիս Գ. Հայոց լեզվի քե-
րականություն, ուղղագրության և կետագրության ուղեցույց: Ե., Հայ-
պետուսմանկհրատ, 1957:— Երևան, 1961, 7 ամս.: [Գրախոսու-
թյուն]:

Նաբյան Մ. Ռուս-հայերեն արժեքավոր բառարան: Ղարիբյան Ա.
Ռուս-հայերեն բառարան: Մեկ հատորով: Ե., «Հայաստան», 1968:—
Սովետ. Հայաստան, 1969, 19 հունվ.: [Գրախոսություն]:

Շանին Ա. Մի նոր գործ հայ բարբառագիտության մասին:
(Քննական ակնարկ Ա. Ղարիբյանի «Հայերեն բարբառների մի նոր
նյութ» աշխատության առթիվ):— Տեղեկագիր (ԽՍՀՄ ԳԱ հայկա-
կան ֆիլիալ), 1940, № 3, էջ 100—119:

Պետրոսյան Հ. և Ալլանկերդյան Ն. Ղարիբյան Ա. Հայոց լեզվի
քերականություն: Զեարանություն: Ե., Հայպետհրատ, 1934:—
Խորհրդ. Հայաստան, 1934, 23 սեպտ.: [Գրախոսություն]:

Պողոսյան Ա. Բարրառադիտական ուշագրավ աշխատություն: Ղարիբյան Ա. Հայերենի նորահայտ բարրառենների մի նոր խումբ: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1958:— Սովետ. դպրոց, 1960, 11 մարտի [Գրախոսություն]:

Պրոֆ. Ա. Ղարիբյանի հայոց լեզվի դասագրքի քննարկումը: [ՀՍՍՌ լուս. միջ-թյան դպրոցների դիտահետազոտ. ին-տում, սեպտ. 24-ին]:— Սովետ. դպրոց, 1951, 28 սեպտ.: [Գրախոսություն]:

Սանտան Շ. Ղարիբյան Ա. և Ղազարյան Ս. Հայոց լեզու: Քերականություն և խոսքի դարգացում: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար: Ե., Հայպետհրատ, 1953:— Սովետ. Հայաստան, 1953, 5 օգոստ.: [Գրախոսություն]:

Սևակ Պ. Բաց նամակ «Բառարանը» կազմողներին:— Գրական թերթ, 1961, 27 հունվ.:

ՍՍՀՄ Գերագույն սովետի նախագահության հրամանագիրը Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ա. Ս. Ղարիբյանին Աշխատանքային կարմիր դրոշի շքանշանով պարգևատրելու մասին:— Սովետ. Հայաստան, 1969, 28 հունվ.:

Վարդուհի Լ. Ղարիբյան Ա. Մայրենի լեզվի մեթոդիկա: Ե., Լուսհրատ, 1940:— Սովետ. մանկավարժ, 1941, № 4, էջ 90—92: [Գրախոսություն]:

Տեր-Գրիգորյան Ա. և Պետրոսյան Մ. Ղարիբյան Ա. և Պարիս Գ. Դպրոցական ուղղագրական բառարան: Ե., Հայպետտոմատեհհրատ, 1956:— Սովետ. դպրոց, 1956, 3 օգոստ.: [Գրախոսություն]:

Փոքեյան Վ. Ղարիբյան Ա., Տեր-Մինասյան Ե. և Գևորգյան Մ. Հայ-ռուսերեն բառարան: Ե., ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1947:— Գրական թերթ, 1947, 16 սեպտ.: [Գրախոսություն]:

Փոքեյան Վ. Ղարիբյան Ա. Ուղղագրական համառոտ բառարան: Ե., Լուսհրատ, 1940:— Սովետ. գրակ., 1941, № 2, էջ 77—82: [Գրախոսություն]:

Քոսյան Վ. Բաղմավաստակ հայագետը: [Ակադեմիկոս Արարատ

Ղարիբյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ)։— Սովետ. Հայաստան, 1969, 26 հունվ.։

Քոսյան Վ. Ներդրում հայագիտության մեջ։ Ղարիբյան Ա. Հայ բարրառագիտություն։ Հնչյունաբանություն և ձևաբանություն։ Ե., ՀՍՍՌ հեռակա մանկավարժ. ին-տի հրատ., 1953։— Գրական թերթ, 1954, 9 հուլիսի։ [Գրախոսություն]։

Ֆելդի Զ. և Ֆուրկե Ժ. [Նամակներ՝ ուղղված պրոֆ. Ա. Ղարիբյանին՝ նրա «Հայ բարրառագիտական հետազոտությունների հիմնական արդյունքները Սովետական Հայաստանում» հոդվածում առաջ բաշխած հայերենի բաղաձայնական տեղաշարժի հարցի վերաբերյալ]։— Պատմա-բանասիրական հանդես (ՀՍՍՌ ԳԱ), 1959, № 2—3, էջ 404—405։

Ֆիլվոգիական գիտությունների գլխավոր Ար. Ղարիբյան—Խորհրդ. դպրոց, 1940, 29 փետր.։

Агалян Э. Б. О генезисе армянского консонантизма. [По поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5].—Вопросы языкознания, 1960, № 4, с. 37—52.

Бенвенист Э. Проблемы армянского консонантизма. [К дискуссии по поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме» в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с франц.].—Вопросы языкознания, 1961, № 3, с. 37—39.

Георгиев В. И. Передвижение смычных согласных в армянском языке и вопросы этногенеза армян. [По поводу статей А. С. Гарибяна: «Новая группа диалектов армянского языка» и «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1958, № 6 и 1959, № 5].—Вопросы языкознания, 1960, № 5, с. 35—39.

Джаукян Г. Б. К вопросу о происхождении консонантизма армянских диалектов. [По поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языко-

знания», 1959, № 5.¹—Вопросы языкознания, 1960, № 6, с. 39—49.

Жирмунский В. М. Некоторые итоги дискуссии об армянском консонантизме [Заключительная статья к дискуссии, развернутой по поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5].—Вопросы языкознания, 1962, № 5, с. 32—46.

Заброцкий Л. Замечания о развитии армянского консонантизма. [По поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с нем.].—Вопросы языкознания, 1961, № 5, с. 34—45.

Леман У. Ф. Об армянской системе смычных и ее соотношение с протоиндоевропейской системой. [По поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с англ.].—Вопросы языкознания, 1961, № 4, с. 56—59.

Мурвалян А. А. Չարիրքան Ա. Հայ բարբառագիտության: Հնչյունաբանություն և ձևաբանություն: Ե., ՀՍՍՀ հեռակա մանկավարժ. ին-տի հրատ., 1953:—Вопросы языкознания, 1954, № 6, с. 144—145. [Рецензия].

Мурвалян А. А. Ценный труд по диалектологии. Չարիրքան Ա. Հայ բարբառագիտության: Հնչյունաբանություն և ձևաբանություն: Ե., ՀՍՍՀ հեռակա մանկավարժ. ին-տի հրատ., 1953:—Коммунист, 1954, 12 мая. [Рецензия].

Отрембский Ян. По поводу армянского консонантизма. [Отклик на статью А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Статья из Познани].—Вопросы языкознания, 1961, № 3, с. 44—45.

Пизани В. Об армянских отражениях индоевропейских взрывных. [К дискуссии по поводу статьи А. С. Гарибяна

«Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с итал.].—Вопросы языкознания, 1961, № 4, с. 46—55.

Самвелян Г. К. Новый русско-армянский одготомный словарь. *Гарибян А. С.* Русско-армянский словарь. Е., «Айастан», 1968.—Рус. яз. в арм. школе, 1969, № 2, с. 50—54. [Рецензия].

Самвелян Г. К. Русско-армянский словарь в одном томе. *Гарибян А. С.* Русско-армянский словарь. Е., «Айастан», 1968. Изв. АН СССР, сер. лит-ры и языка, 1970, т. 29, вып. 3, с. 256—257.

Самвелян Г. Служение родному языку. (К 70-летию со дня рождения академика Академии наук Армении А. С. Гарибяна).—Коммунист, 1969, 26 янв.

Фейди Ф. Заметки по армянскому консонантизму. [К дискуссии по поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с франц.].—Вопросы языкознания, 1961, № 5, с. 46—49.

Фогт Г. Заметки по армянскому консонантизму. [К дискуссии по поводу статьи А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме», в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с франц.].—Вопросы языкознания, 1961, № 3, с. 40—43.

Фурке Ж. Генезис системы согласных в армянском языке. (Опыт диахронной фонологии). [В связи со статьей А. С. Гарибяна «Об армянском консонантизме» в журн. «Вопросы языкознания», 1959, № 5. Пер. с франц.].—Вопросы языкознания, 1959, № 6, с. 68—77.

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՅՐԲԵՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

	Հրատ. թիվը
Ակադ. Ն. Մառի պայքարը ռասայականության դեմ լեզվաբանության մեջ	1943
Ակադեմիկոս Ն. Մառի լեզվաբանական ուսմունքը	1944
Ամերիկյան քաղաքացիության արտոնություններով օգտվելու իրավունքը	1943
Այբուբենի կարգը հաստատելու մասին: Երկտեսակ զրույթուն ունեցող բառերի ուղղագրությունը	1945
Անմահությունը արժան է նրան: [Ա. Իսահակյանի մահվան առթիվ]	1957
Աշակերտներին մայրենի լեզվի կայուն գիտելիքներով գինելու համար	1956
Աշխարհաբար գրական լեզվի մեծ ջատագովը: (Խ. Աբովյանի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ)	1955
Առաջարան [Մառի «Ընտիր երկերի ժողովածու»-ում]	1949
Բանավոր խոսքի ուսուցումը: Կարգալու ուսուցումը	1937
Բանավոր խոսքի ուսուցումը: Կարգալու ուսուցումը: Գրավոր խոսքի ուսուցումը	1937
Բացատրական ընթերցանություն	1945
Դեղարվեստական խոսքի ուսուցումը միջնակարգ դպրոցներում	1948
Դբարարի հոլովական ստադիալ սխտեմի մասին	1946
Դրախոս. Դավթյան Կ. Ս. Լեոնային Ղարաբաղի բարրառային քարտեզը	1966
Դրական ընթերցանությունը 5—7-րդ դասարաններում	1939

«Գրական թերթ»-ի խմբագրությունը: Վ. Սևակի «Բաց նամակ»	
Բառարանը «կազմողներին» հոգվածի առթիվ]	1961
Գրաձանաչության մեթոդիկա	1939
Գրաձանաչության ուսուցումը կոմրինացիոն մեթոդով	1936
Գրավոր խոսքի ուսուցումը	1936
Դպրոցական ուղղագրական բառարան	1956, 1959, 1965, 1968
Լեզգեն մ կամայականությունների [Հայերեն հոլովների հարցում]	1966
Թրիլիսի բարբառը Սայաթ-Նովայի երգերում	1963
Ժողովրդական լեզվի մի հնագույն վկայության մասին	1940
Ինչպես աշխատել 5—7-րդ դասարանների հայոց լեզվի և գրա- կան ընթերցանության դասագրքերով	1938
Լեզվաբանական մի կարևոր հետազոտության մասին: [Գրա- խոս.] Արրահամյան Ա. Հայերենի դերբայները և նրանց ձևաբանական նշանակությունը	1954
Լեզվաբանների միջազգային հինգերորդ կոնգրեսը Իտալիայում	1969
Լեզվական մտածողության տարատեսակները հայերենում	1947
Լեզվի ավանդման մասին	1938
Լեզվի կազմության և զարգացման օրենքների մասին	1959
Լեոն Մեյիքսեթի Մեյիքսեթ-Բեկ	1963
Խաչատուր Աբովյանի տեղը հայ գրական լեզվի պատմության մեջ	1957
Խ մ ր ա գ ր ու մ	
Աշխատությունների ժողովածու (ՀՍՍՌ գիտ. ակադ. Ն.	
Յա. Մատի անվ. լեզվի ին-տ): Հ. 1—2	1946—1947
Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան Հ.	
1. Ա—Ե	1969
Լեզվի և ոճի հարցեր. (Հոգվածների ժողովածու) Հ. 1.	1960
Մեղրումյան Ռ. Լ. և Կարապետյան Տ. Կ. Ռուս-հայերեն բառարան: Միջնակարգ դպրոցների համար	1958
Ներսիսյան Գ. Բայի սեռի և կերպի ուսուցումը	1943
Նիկողայոս Յակովլևիչ Մառ [Կենսամատենագիտություն]	1965
Շահբազյան Տ. Հայոց լեզվի շարահյուսություն	1936

Ռուս-հայերեն ռազմական համառոտ բառարան	1941
Ռուս-հայերեն բառարան չորս հատորով: Է. 3—4	1957—1958
Salmaslian A. Bibliographie de l'Arménie	1969
Ծրագիր հայոց լեզվի և գրականության: Տեխնիկականների համար	1946
Կետագրության ուսուցումը	1946
Համառոտություն հայ բարբառագիտության	1941
Հայ բարբառագիտական հետազոտությունների հիմնական ար- դյունքները Սովետական Հայաստանում	1958
Հայ բարբառագիտություն: Հնչյունաբանություն և ձևաբանու- թյուն	1953
Հայ բարբառագիտություն: Զեռնարկ բուհերի ուսանողության համար	1947
Հայ բարբառագիտությունը և նրա խնդիրները	1955
Հայ բարբառների դասակարգման հարցի շուրջը	1952
Հայ բարբառների ծագման հարցի շուրջը	1958
Հայ գրերի և գրության ստեղծող Մեսրոպ Մաշտոցը	1962
Հայ ժողովրդական լեզուների պատմությունից	1940
Հայ ժողովրդի պատմության սկզբնավորման շրջանը	1946
Հայ լեզվաբանության զարգացումը սովետական կարգերում	1957
Հայ լեզվաբանության խոշորագույն ներկայացուցիչը: (Հրաչյա Աճառյանի 90-ամյակի առթիվ)	1966
Հայ մանկավարժական լեզվաբանության հարցեր: Գ. 1. Ներա- ծություն	1969
Հայ-ուսերեն բառարան	1947, 1960
Հայագիտության պատմության հիմնական փուլերը	1945
Հայերեն բարբառների դասակարգման խնդիրը	1941
Հայերեն բարբառների մի նոր ճյուղ	1939, 1940
Հայերենի անվանական հոլովման զարգացման երկու ներքին օրենքները	1955
Հայերենի բայածանցներն ու նրանց ուսուցումը	1956
Հայերենի բարբառները	1941
Հայերենի կերպածանցները և նրանց ուսուցումը	1956

Հայերենի հոգնակի նշանակող մասնիկները և նրանց լեզվա- բանական արժեքը	1935
Հայերենի մի քանի նորահայտ բարբառներ	1955
Հայերենի նորահայտ բարբառների մի նոր խումբ	1953
Հայերենի ուղղագրական նոր բառարան	1944, 1947
Հայերենի ուղղագրության մասնակի բարեփոխությունը	1940
Հայերենի ուղղախոսության հարցերի մասին	1955
Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի լեզվի ինստի- տուտի անկիթները	1956
Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի Պետական մըր- ցանակի լաուրեատները: [Ստ. Մալխասյանց և Բ. Պիտտրովսկի]	1946
Հայոց աղղային ընդհանուր լեզվի մշակումը Սովետական Հա- յաստանում	1956
Հայոց գրերի և գրություն ստեղծողը	1962
Հայոց լեզվի ավանդման մասին	1943
Հայոց լեզվի դասագիրք: 3-րդ դասարանի համար	1955—1957
Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 5, 6 և 7-րդ դասարանների համար	1951
Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 8, 9 և 10-րդ դասարանների համար	1951
Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ռուսական դպրոցների 5, 6 և 7-րդ դասարանների համար	1952, 1954
Հայոց լեզվի դասագիրք: ՀՍՍՌ ռուսական դպրոցների 8, 9 և 10-րդ դասարանների համար	1952, 1954
Հայոց լեզվի դասագիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների հա- մար	1953—1956
Հայոց լեզվի դասագիրք: Ոչ հայկական դպրոցների 4—5-րդ դասարանների համար	1956, 1957, 1959
Հայոց լեզվի դասագիրք: Քերականություն և ուղղագրություն: ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 5—7-րդ դասարանների համար	1950—1952, 1954

Հայոց լեզվի դասականի մեթոդիկա	1954
Հայոց լեզվի դերն ու տեղը հնդեվրոպական լեզուների համակարգում: (Անունների հոլովման կառուցվածքի էվոլյուցիայի հարցը)	1960
Հայոց լեզվի ծրագիր Հայկական ՍՍՌ աղբյուրների համար	1949
Հայոց լեզվի ծրագիր. ՀՍՍՌ ուսանական և աղբյուրների համար	1947
Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Զեռնարկ 1--4-րդ դասարանների ուսուցիչների և մանկավարժական ուսումնարանների ուսանողության համար	1955
Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Զեռնարկ ուսուցչության և ուսանողության համար	1947
Հայոց լեզվի մեթոդիկա: Զեռնարկ բուհերի ուսանողության և ուսուցչության համար	1938, 1947
Հայոց լեզվի մեթոդիկայի ուրվագիծ	1935
Հայոց լեզվի պատմության հիմնական էտապների մասին	1941
Հայոց լեզվի պատմության ներածություն	1935
Հայոց լեզվի պատմության ուսումնասիրության ներածություն	1937
Հայոց լեզվի ուղղագրության հիմունքները և ուսուցման մեթոդները	1935
Հայոց լեզվի քերականության ավանդույթային հարցերի մասին	1967
Հայոց լեզվի քերականության դասագիրք: Հնչյունաբանություն: Բառագիտություն: Զեռնարկ: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար	1935, 1937—1939, 1941, 1945, 1949, 1950
Հայոց լեզվի քերականության սխեմաներ	1936, 1944
Հայոց լեզվի քերականության, ուղղագրության և կետագրության ուղեցույց	1957
Հայոց լեզվի քերականություն: Դասագիրք ՀՍՍՌ ոչ հայկական դպրոցների 8, 9 և 10-րդ դասարանների համար	1950—1952, 1954

- Հայոց լեզվի քերականություն. Ձևաբանություն: Դասագիրք
միջնակարգ դպրոցների համար: 5-րդ դասարան . . . 1934
- Հայոց լեզու: Դասագիրք 2-րդ դասարանի համար . . . 1939—1941, 1944,
1947, 1949—1956
- Հայոց լեզու: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար . . . 1939—1941, 1944,
1947
- Հայոց լեզու: Դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 5—6-րդ դաս-
արանների համար: Հնչյունաբանություն: Ուղղագրություն:
Բառագիտություն: Քերականություն (ձևաբանություն). 1951
1954—1956
- Հայոց լեզու: Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 5—8-րդ
դասարանների համար . . . 1960, 1962, 1964, 1967
- Հայոց լեզու: Դասագիրք ոչ հայկական դպրոցների 6—10-րդ
դասարանների համար . . . 1956, 1957
- Հայոց լեզու (ծրագիր) . . . 1947
- Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ուղղա-
խոսություն և ձևաբանություն: Դասագիրք 5-րդ և 6-րդ
դասարանների համար . . . 1957—1959
- Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ուղղա-
գրություն և ձևաբանություն: Դասագիրք 5—7-րդ դա-
սարաններին համար . . . 1960, 1962, 1964
- Հայոց լեզու: Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ուղղա-
գրություն և ձևաբանություն: Դասագիրք 5—8-րդ դա-
սարանների համար . . . 1961
- Հայոց լեզու: Քերականություն, ուղղագրություն և խոսքի զար-
գացում: Դասագիրք 3-րդ դասարանի համար . . . 1949—1954
- Հերոսական Կարմիր բանակը . . . 1945
- Հին և նոր հայագիտություն . . . 1946
- Հովսեփ Կուսիկյան (Մահախոսական) . . . 1965
- Մ. Նալբանդյանի լեզվաբանական և լեզվամշակման հայացք-
ները . . . 1954
- Մայրենի լեզվի մեթոդիկա . . . 1940

Մանուկ Աբեղյանի քերականագիտական ժառանգությունը	1946
Մառը և հայերենի ուսումնասիրության նոր դրվածքը	1946
Մեթոդական ուղեցույց: Հայոց լեզվի և գրական ընթերցանության մասին	1944
Մեծանուն հայագետը: [Ստ. Մալխասյանցի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ]	1957
Մեսրոպ Մաշտոց	1946
Մեսրոպ Մաշտոցը և հայերեն գրերի գյուտը	1941
Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց գրերի գյուտը	1940
Միջնակարգ դպրոցներում հայոց լեզվի դասավանդման մասին	1955
Ն. Մառը և նրա լեզվի նոր ուսմունքը: (Մահվան 4-րդ տարեդարձի առթիվ)	1938
Նախադասության ուսուցումը 3-րդ դասարանում	1936
Նախադասության ուսուցումը տարրական դպրոցում	1936
Ներածություն հայոց լեզվի պատմության: Առաջադրություն 1—7	1932, 1933
Նիկողայոս Մառը և նրա «լեզվի նոր ուսմունքը»	1939
Նյութեր հայ բարբառագիտությունից	1945
Նյութեր հայոց լեզվի պատմությունից	1945
Պրոֆ. Աբեղյանի լեզվաբանական «տեսությունների» մասին	1932
Ռուս-հայերեն բառարան: Մեկ հատորով: 85.000 բառահոգված և շուրջ 100.000 բառ և դարձվածք	1963
Ռուս-հայերեն բառարան: Պարունակում է բանավոր խոսքի և գրակ. մեջ ամենից հաճախ գործածվող 28.000 բառ	1945
Ռուսաց լեզվի ուղղման ինքնուսույց: Հայ կարմիր բանակայինների համար	1941
Ռուսաց լեզու (Ա վարիանտ): Առաջադրություն 1 և 2	1932
Սայաթ-Նովայի լեզվի մասին	1945
«Սասունցի Դավիթ» ժողովրդական վեպի լեզուն	1939
Սովետական հայագիտության հիմունքները	1948
Սովետահայ լեզվաբանության նվաճումները	1967
Վ. Հ. Համբարձումյան: [Ծննդյան 50-ամյակի առթիվ]	1958

Վրացական ՍՍՌ և Հայկական ՍՍՌ գիտ. ակադեմիաների հա-	
տարակական բաժանմունքների համատեղ սեսիան	1948.
Տարրական դպրոցի ծրագրեր: (Հայոց լեզու: Վայելչագրություն)	1946
Տրոհվող լրացումների մասին	1945.
Ուղղագրական համառոտ բառարան: Տարրական, ոչ լրիվ միջ-	
նակարդ և միջնակարդ դպրոցների համար	1940
Ուղղագրության մասնակի բարեփոխության մասին: Նոր ըն-	
դունված տերմինների մասին	1940
Ուղղագրության ուսուցումը միջնակարդ դպրոցում	1939
Քերականական ուղղախոսություն	1955.
Քերականության ավանդումը տարրական դպրոցում	1937
Քերականության և ուղղագրության վարժությունների դասա-	
դիրք: 5-րդ և 6-րդ դասարանների համար	1938, 1939
Քերականության ուսուցումը 3-րդ և 4-րդ դասարաններում	1940
Ближайшие задачи армянской диалектологии	1954
Борьба Микаела Налбандяна за национальный армян-	
ский язык	1955.
Выдающийся ученый-лингвист. (К 110-летию со дня рож-	
дения С. С. Малхасянца)	1967
Грамматика русского языка. Синтаксис. Учебник для 8, 9	
и 10-го классов, арм. сред. школы	1950.
Грамматика русского языка. Учебник для 8—9-го клас-	
сов арм. школ. Морфология	1939
Грамматика русского языка. Учебник для 9—10-го клас-	
сов армянских школ. Синтаксис	1939
Грамматика русского языка. Учебник для старших клас-	
сов арм. сред. школы. Синтаксис	1918.
Грамматика русского языка. Фонетика и морфология.	
Учебник для 8, 9 и 10-го классов арм. сред. школы	1949.
Грамматика русского языка. Фонетика и морфология.	
Учебник для старших классов арм. сред. школы	1948:

Два интересных труда по арменоведению. [Рец. на кн.: Кусикьян И. К. Очерки ист. синтаксиса лит. арм. яз.; Туманян Э. Г. Очерки ист. развития падеж- ных форм новоарм. яз]	1964
Еще раз об армянском консонантизме	1962
Из сравнительной фонетики армянского и славянских языков	1955
Индоевропейский консонантизм в отражении армянских диалектов	1956
К вопросу о месте и значении армянского языка в си- стеме индоевропейских языков	1960
Когда полезно сопоставление? (Обсуждаем статью Б. Серебренникова «Всякое ли сопоставление полез- но?»)	1957
К периодизации истории армянского литературного язы- ка	1948
Краткий курс армянского языка. (На правах самоучи- теля)	1944, 1958, 1960, 1970
Краткий курс армянского языка. Пособие для самостоя- тельного изучения	1965
Крупнейший армянский филолог. (К 100-летию со дня рождения С. С. Малхасянца)	1957
Лингвистический путь образования современного армян- ского языка	1967
Месроп Маштоц и армянский алфавит	1962
Месроп Маштоц и изобретение армянской письменности	1940, 1941
Методические взгляды Хачатура Абовяна по языку	1956
Научные достижения армянской диалектологии	1961
Новая группа диалектов армянского языка	1958
Новооткрытый диалект армянского языка	1952
О морфологии глагола армянских диалектов	1964

О принципах классификации армянских диалектов	1954
О системе армянского языка II века до н. э.	1952
О языке Саят-Новы	1945
Об армянском консонантизме	1959
Об армянском национальном литературном языке	1960
Об образовании армянского национального литературного языка	1957
По поводу письма П. Назаряна в редакцию журнала «Октябрь» «О лексических заимствованиях и чистоте языка»	1957
Развитие арменистики в советский период	1958
Ред.: Саркисян Х. С. Микаел Налбандян и вопросы языка	1955
Рец.: Капанцян Г. А. Хайаса—колыбель армян	1949
Русский язык. Лексика, фонетика, морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы	1953—1956
Русский язык. Синтаксис. Учебник для 10-го класса арм. сред. школы	1954—1959, 1961, 1962
Русский язык. Учебник для 10-го класса арм. школы. Синтаксис	1953
Русский язык. Фонетика. Морфология. Учебник для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы	1957—1961
Учебник русского языка. Для арм. сред. школы. Фонетика, морфология, орфография. Для 8-го и 9-го классов	1951
Учебник русского языка. Для 10-го класса арм. сред. школы. Синтаксис. Пунктуация	1951, 1952
Учебник русского языка. Фонетика. Морфология. Орфография. Для 8-го и 9-го классов арм. сред. школы	1952
Хачатур Абовян—великий поборник нового армянского литературного языка	1949

A propos de la première mutation des consonnes occlusives dans l'arménien	1969
La langue arménienne et son histoire	1961
De la morphologie de verbe dans les dialectes arméniens	- 93

ՀԵՂԵՆԱԿԱՔՅԵՆՐԻ ԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

Ամիրջան Ա. 1955

Բաղրամյան Խ. 1955

Դևորդյան Մ. 1945, 1947, 1960

Ղազարյան Ս. 1939—1941, 1944, 1947, 1949—1957

Մխիթարյան Մ. 1946

Շևկյան Դ. 1965

Պարիս Դ. 1956, 1959

Կարգոյան Ա. 1955

Гарибян, Дж. А. 1965, 1970

Каракешишян М. А. 1939, 1948—1959

Мелкумян Р. М. 1939, 1948—1959

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Ակադեմիկոս Ա. Ս. Ղարիբյանի կյանքի և գործունեության հիմնական տարեթվերը	5
Կյանքի, գիտական և մանկավարժական գործունեության համառոտ ակնարկ	7
Աշխատությունների մատենագիտություն	34
Գրականություն Ա. Ս. Ղարիբյանի կյանքի և աշխատությունների մասին	66
Աշխատությունների այբբենական ցանկ	76
Հեղինակակիցների այբբենական ցանկ	87

ԱՐԱՐԱՏ ՍԱՀԱԿԻ ՂԱՐԻԲՅԱՆ

Տեխնիկական խմբագիր

Ս. Կ. Ջաքարյան

Սրբագրիչ

Լ. Կ. Հարությունյան

ՎՃ 03684

Պատվեր 383

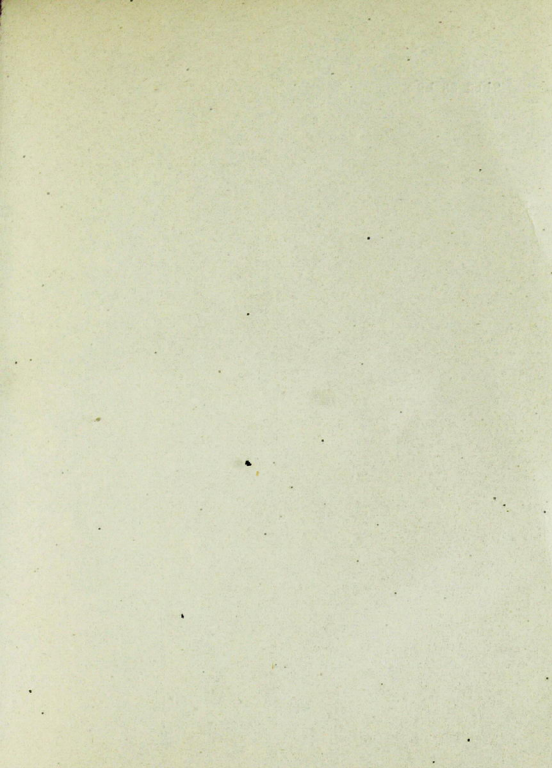
Տպարանակ 1990

ԽՀԽ 1274

Հրատ. 3314

Հանձնված է արտադրության 10/VII 1970 թ., ստորագրված է տպագրության 16/XI 1971 թ.: Տպագր. 5,5 մամուլ + 1 մերդիւ, հրատ. 3,13 մամուլ, պաշման. 3,85 մամուլ, թուղթ № 1, $70 \times 1081/32$: Գիմը 38 կոպ.:

Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատարակչության տպարան, Երևան,
Բարեկամության 24

ԳԻՆԸ 38 ԿՈՊ.